

«Unge voksne i overgang mot arbeid»

Av

Sissel Holstad Johansson

Eksamenskandidat nr. 103.

Master i karriereveiledning

Høgskolen innlandet (INN)

Fakultet for Helse- og Sosialvitenskap

Institutt for sosialvitenskap og veiledning

Dato: 15.09.2019

Forord:

I mitt virke som karriereveileder har jeg gjennom de siste 8 årene vært så heldig å arbeide med kanskje hundrevis av ungdommer og unge voksne som av en eller annen grunn står utenfor det ordinære arbeidsliv eller utdanning. Med de mange årsaker til utenforskap som noen av våre ungdommer lever med – det frembringer også et mangfold av forskjellige reaksjoner og måter å mestre dette på. Jeg har i mitt arbeid som karriereveileder sett alt fra resignasjon til sinne, stahet, redsel, spenning, ærgjerrighet og målrettet pågangsmot. Det er mange måter å «stå i» disse utfordringene på, og de aller fleste jeg har møtt, har ønske og håp om å komme videre i prosessen mot jobb eller utdanning, ta del i livet og komme i gang på veien mot sine drømmer for livet. Dette er et spennende tema og dykke ned i. Det er min overbevisning at «å ikke komme videre» i sin prosess, det er intet alternativ. Det er en meningsfull jobb å få bistå unge i denne overgangen.

Jeg jobber med karriereveiledning og ungdom i en ny kommune på Østlandet. I arbeidet med denne oppgaven har jeg fått mye ny kunnskap innen et fagfelt hvor jeg har mitt daglige virke, og om en gruppe mennesker som jeg brenner litt ekstra for. Jeg har lært mer om ungdommens opplevelse av sin situasjon, med den hensikt å kunne forstå bedre, for å kunne bistå på den beste måte. Som «godt voksen» student, vil jeg si at læringskurven i perioder har følt for bratt. Det har til tider vært en tung prosess, å kombinere studentlivet med full jobb. Det har allikevel vært både lærerikt, krevende, stressende og fantastisk givende.

Rekrutteringen av informanter har vært gjort med bistand fra veiledere ved Sonans Karriere AS. Jeg vil takke disse for god hjelp, i tillegg til informantene som brukte sin tid til å bli intervjuet, og hvor de åpent og ærlig delte sine karrierehistorier og opplevelser. Jeg vil takke min veileder, Eli Skjeseth, for god hjelp med kritiske spørsmål og innspill underveis, men også beklage at jeg ikke benyttet din kunnskap i så stor grad som jeg burde. Takk til min familie for støtte i løpet av skriveprosessen, og til min studievenninde Ida, for gode faglige og ikke-faglige diskusjoner underveis.

Sissel Holstad Johansson

Hobøl, September 2019

«I min ungdom kom det en film som het: «Å være ung er for jævlig!» I dag vil vi nok artikulere det annerledes: «Å være ung kan være utfordrende», kanskje, eller «Å være ung kan virkelig være krevende», eller «Å være ung kan være fryktelig vanskelig hvis du ikke håndterer det på riktig måte». Og såne ting.

Men jeg syns den 80-talls-sayingen er mer presis.

Å være ung er for jævlig.

Selvfølgelig er det det».

Linn Skåber (2018)

Innhold:

1.0. Innledning	6
1.1. Bakgrunn	6
1.2. Tidligere forskning- kunnskapsstatus	9
1.3. Samfunnmessig begrunnelse	12
1.4. Vitenskapelig begrunnelse	12
1.5. Problemstilling og forskningsspørsmål	13
1.6. Oppgavens struktur	13
2.0. Teoretisk rammeverk	15
2.1. Sentrale begreper	15
2.2. Karrierekompetanse og CMS perspektivet.	16
2.3. Opplevelse av sammenheng og Salutogenese (OAS)	18
2.4. Mestring	21
3.0. Forskningsmetode	22
3.1. Vitenskapsteoretisk ståsted	22
3.2. Forskningsdesign	23
3.3. Datainnsamling	23
3.3.1. Forskerens førforståelse	24
3.3.2. Utvelgelse	26
3.3.3. Rekruttering	26
3.3.4. Intervjuprosessen	27
3.3.5. Transkribering	29
3.4 Vurdering av reliabilitet, validitet og generalisering.	30
3.5 Analyse	30
3.6. Etiske betraktninger og mulige feilkilder	34
3.6.1. Informert samtykke og konfidensialitet	35
3.6.2. Konsekvenser	36
3.6.3. Mulige feilkilder	37
4.0. Empiriske Funn	38
4.1. Presentasjon av informantene	38
4.2. Resultater av analyse	41
5.0. Drøfting og resultat	54
6.0. Avslutning	71
7.0. Litteraturliste	73
Vedlegg 1 Tilbakemelding på forespørsel om behandling av personopplysninger (NSD).	
Vedlegg 2 Forespørsel om deltagelse i Forskning	
Vedlegg 3 Intervjuguide	

Sammendrag:

I dagens samfunn er det en uttrykt bekymring for ungdom og unge voksne som står utenfor utdanning og arbeidsmarked. Vi snakker om å «falle utenfor» eller å «bli marginalisert», ikke komme inn på det etablerte arbeidsmarkedet eller komme i gang med sitt voksenliv. Dette kan få store konsekvenser for den enkelte, men det har også samfunnsmessige. Som samfunn ønsker vi oss en arbeidsstyrke som er fleksibel og med stor omstillingsevne slik at de kan følge med i den raske utvikling i arbeidsmarkedet. I et livslangt perspektiv vil vi alle møte overganger i livet knyttet til utdanning og arbeid, - gjentakende ganger. Dette er perioder som er uproblematisk for noen, men som byr på store utfordringer for andre. For å belyse og undersøke denne problematikken spør jeg i denne studien: Hvordan opplever unge voksne, på tiltak i NAV, å være i overgang mot arbeid eller videre utdanning? Studien vil være et bidrag til å belyse og, forhåpentlig, bedre å kunne forstå hvilken opplevelse unge voksne har i denne situasjonen. Det er et mål at studien skal bidra til å få mer kunnskap om enkelterfaringer og opplevelser som karakteriserer denne gruppen, for på den måten kunne yte bedre bistand til unge voksne i denne gruppen. Som forsker er mitt individuelle mål å få mer kunnskap om temaet slik at jeg kan gjøre en bedre jobb i mitt virke som karriereveileder.

Studien har et kvalitativt forskningsdesign, og jeg har gjennomført fire kvalitative forskningsintervjuer. Informantene i denne studien er alle mellom 18 – 28 år, og de er deltagere i et arbeidsrettet tiltak hos i regi av NAV, og de har vært uten arbeid eller utdanning i mer enn 6 måneder.

Studien viser at deltagerne er motivert for å komme videre i sin prosess på veien mot arbeid. Min oppfatning er at de har forventninger og tro på at de vil mestre de utfordringer de står ovenfor, men opplever usikkerhet og frustrasjon i den situasjonen de står i. Savnet etter en «vanlig» hverdag og støtte fra ressurspersoner rundt oppleves som viktig. Det fremkommer at den oppfølging og veiledning de har blitt utsatt for har medført karrierelæring og at de derfor har reflektert over seg selv og sine muligheter, i den grad at det gjør dem bedre rustet til å mestre overgang mot arbeid. Spesielt informantenes forhold til NAV trekkes frem som et frustrasjonsområde. Deltagerne er fire forskjellige personer og de vil i forskjellig grad være rustet til å møte forandringer de står ovenfor.

1.0. Innledning - Overganger og utenforskap.

Denne masteroppgaven i karriereveiledning bygger på intervjuer med ungdom som har stått utenfor arbeidsliv og skole i minst 6 måneder, og som nå er deltager i et tiltak initiert av NAV. Formålet med studien er å få kunnskap om de unge voksnes opplevelse av å være i overgangen mot arbeid eller mer utdanning. Slik kunnskap kan bidra til ny bevissthet rundt hvordan vi i samfunnet best kan bistå de unge voksne for å komme videre i sin prosess mot en tett og varig tilknytning til arbeidslivet.

I dagens samfunn er det en uttrykt bekymring for ungdom og unge voksne som står utenfor utdanning og arbeidsmarked. Vi snakker om å «falle utenfor» eller å «bli marginalisert», ikke komme inn på det etablerte arbeidsmarkedet eller komme i gang med sitt voksenliv. Dette «utenforskapet» kan få store konsekvenser for den enkelte, for livskvalitet og for mulighet for selvrealisering, men det har også store samfunnsmessige konsekvenser. Noen er også opptatt av kostnadene og verdiskapningen i samfunnet vårt, når noen ikke deltar i viktige samfunnsarenaer som utdanning og arbeidsliv. (Rasmussen m. fl 2010, i Hammer og Hyggen, 2013). Det er i dag bred politisk enighet i at vi som samfunn ønsker å inkludere de gruppene som står utenfor arbeid og utdanning, noe som gir seg uttrykk i Nye Arbeids og Velferdsforvaltningen (NAV) og regjeringens fokus på dette området med Ungdomsinnsatsen og inkluderingsdugnaden som gir oss signaler om at dette arbeidet er viktig og settes høyt på den politiske dagsorden.

1.1 Bakgrunn - Ungdom i overgang og et samfunn i endring.

Arbeidsmarkedet og samfunnet vi lever i, er i rask endring. Utviklingstrekk med stikkord som globalisering, nyliberalisme, kunnskapssamfunn, og en rask teknologisk utvikling preger dagens samfunn. Individets og arbeidstagers evne til å tilpasse seg disse raske og store endringene i samfunnet er sentral. Kravene til å ha riktig og oppdatert kompetanse i forhold til arbeidslivets etterspørsel er stadig økende.

Som samfunn ønsker vi oss en arbeidsstyrke som er fleksibel og med stor omstillingsevne, - for å kontinuerlig, kunne følge med i den raske utvikling. Det er ikke lenger slik at vi velger oss et yrke som gir en forutsigbar og stabil karrierevei gjennom livet, i hvert fall ikke for de fleste av oss. Få kan forvente seg en karriere som den velkjente «skomakeren» som ble ved

sin lest frem til pensjonsalder. I et livslangt perspektiv vil vi alle møte overganger i livet knyttet til utdanning og arbeid, - gjentakende ganger. Dette er perioder som er uproblematisk for noen, men som byr på store utfordringer for andre.

Det å ikke mestre disse overgangene er for såvidt problematisk uavhengig av alder, men kanskje spesielt for de som er unge i dag, fordi de i sitt livsløp vil møte overgangene igjen og igjen. Mestrer du ikke overgangene du møter, så står du i fare for utenforskap og i verste fall marginalisering.

Hvem er de unge voksne som ikke er i arbeid eller utdanning?

I Norge har vi en stor andel unge voksne som er i arbeid eller utdanning, hvis vi sammenligner oss med andre europeiske land, og ligger også over gjennomsnittet for OECD-landene (OECD, 2018). De siste årene har det vært en nedgang i denne andelen. Unge med lav utdanning ser ut til å være spesielt hardt rammet, samtidig mottar flere og flere helse relaterte ytelser. Jeg vil i det følgende se litt nærmere på hvem de er, med et blikk fra statistikkens verden.

Om lag 710 000 unge i alderen 20–29 år var registrert bosatt i Norge i 2016. Av dem var 83 prosent i arbeid, utdanning eller kombinerte arbeid og utdanning. Blant dem som var utenfor arbeid og utdanning, var 4 prosent registrert helt ledige eller som deltakere på arbeidsmarkedstiltak, og 4 prosent mottok helse relaterte stønad fra NAV. De siste 9 prosent inkluderer personer som blant annet mottok kontantstøtte, sosialhjelp eller hadde ukjent status (SSB, 2018). Det som skjuler seg bak «ukjent status», kan være så mangt, men man kan tenke seg i beste fall at dette inkluderer mennesker som forsørges av familie, eller som har tatt et friår for å reise eller for eksempel for å dyrke andre hobbyer.

I OECD-rapporten «Investing in Youth Norway (2018)» trekkes lavt utdanningsnivå frem som den største risikofaktoren for å havne utenfor arbeid og utdanning for unge i Norge (OECD, 2018). Tall fra SSB (2018) viser en tydelig forskjell på unges deltakelse i arbeid og utdanning avhengig av utdanningsnivå. Andelen i arbeid og utdanning blant unge med fullført videregående utdanning eller universitetsutdanning har ligget stabilt høyt på over 90 prosent siden 2008. For unge med lav utdanning har denne andelen ikke bare vært betydelig

mindre og under gjennomsnittet for hele befolkningen, den har i tillegg gått ned med 10 prosentpoeng siden 2008.

40 prosent av de som sto utenfor arbeid og utdanning blant unge med lavt utdanningsnivå, mottok helserelevante ytelser i 2016. Mens andelen ledige og tiltaksdeltakere har vært relativt stabil, har andelen helserelevante ytelser steget med 5 prosent for menn og 7 prosent for kvinner i denne perioden. Med andre ord, ser det ut til sykdom er en voksende årsak til at unge voksne står utenfor arbeidslivet (SSB, 2018).

Snur vi litt rundt på tallene og i tillegg tar med unge under 20 år, dvs. unge i alderen FRA 15 – 20 år, er det i Norge 86 000 unge mennesker som står helt uten arbeid, utdanning eller annen aktivitet i Norge. Internasjonalt betegnes gruppen som NEETs, og akronymet står for «Not in Employment, Education or Training». (OECD, 2018). Uttrykket i seg selv er ikke helt uproblematisk, og jeg vil komme tilbake med en utdypende redegjørelse for dette i oppgavens teorikapittel.

OECD viser videre i sin rapport, Investing in Youth – Norway (2018) at de fleste av disse, hele 60 000 unge mennesker er ikke-aktive, i den forståelse at de ikke søker jobber eller på annen måte er aktive på arbeidsmarkedet. I så måte kan man si at de fleste altså ikke regner seg som arbeidsledige eller arbeidssøkende.

For de fleste gjelder «utenforskapet» en kort periode i livet, en «kneik» å komme over, de kommer seg videre, de mestrer overgangen. I verste fall kan «utenforskapet» vare over tid, og få følger for hele livsløpet og karrieren i et livslangt perspektiv. Denne studien handler mest om de som bruker litt tid i dette «limbo» mellom utdanning og arbeid, og om hvordan de opplever dette.

Karriereveiledning er et verktøy for å bidra til at slike «overganger» blir så lite problematiske som mulig og for å nå sentrale politiske målsetninger på samfunnsnivå som for eksempel å oppnå full sysselsetting. Samtidig er karriereveiledning en individuell service, med en målsetning om å hjelpe mennesker til å "leve gode og meningsfulle liv i et livslangt perspektiv". Med dette som utgangspunkt så mener jeg overganger for ungdom og unge voksne er et relevant tema for en masteroppgave i Karriereveiledning. Jeg kommer nærere tilbake til begrepet karriereveiledning i teorikapitlet.

Karrierekompetanse (CMS), karrierelæring og mestring er sentrale begreper når det gjelder arbeidstagerens ønske om og evne til å mestre overganger i livet knyttet til arbeid og utdanning, og i forhold til å holde seg attraktiv på arbeidsmarkedet. På samfunnsnivå ønsker vi en arbeidsstyrke som til enhver tid dekker næringslivets etterspørsel etter arbeidskraft, som igjen er viktig for å opprettholde velferdsstaten.

Jeg vil i denne oppgaven bruke begrepet overgang, fordi jeg tolker at dette uttrykket har i seg en forventning om en fortsettelse til den «andre siden». Jeg vil også bruke ord og uttrykk som utenforskap, frafall, arbeidsledige, «i svev» eller andre uttrykk som er brukt, både i media og i forskningslitteratur. Jeg vil i denne teksten som oftest bruke den betegnelse som er brukt i de kilder jeg henviser til, selv om min forståelse og overbevisning er; overgang på vei til noe annet eller til en annen hverdag.

For å gå inn i denne tematikken vil jeg trekke frem relevant i karriereveiledningsperspektiver med fokus på overganger, mestring og karrierekompetanse (CMS). Når det gjelder mestring så vil jeg se dette i lys av Aron Antonovskys teori om salutogenese og opplevelse av sammenheng (OAS).

1.2 Tidligere forskning- kunnskapsstatus

Jeg vil i denne delen gjøre rede for relevant forskning på temaet, og som sier noe om unge voksnes egen opplevelse av å ikke være i arbeid eller i et utdanningsløp. Min oppfatning er at det finnes mye forskning på til mange av de bakenforliggende årsaker og mekanismer, som leder til frafall og utenforskap, men jeg har funnet forholdsvis lite forskning som sier noe om de unge voksnes egen opplevelse av å være i denne situasjonen. Jeg har funnet at forskning om ungdom og unge voksne, i størst grad er konsentrert rundt den såkalte frafallsproblematikken fra videregående skole, både når det gjelder årsakssammenhenger og konsekvenser av frafall. Jeg har vurdert at deler av denne forskningen om utenforskap for ungdom i videregående skole, også kan være relevant og overførbar i forhold til unge voksne, selv om det er nyanser i målsetning og tilnærming.

Jeg har allikevel valgt å nyansere tematikken, og fokusere på opplevelsen av utenforskap og ikke årsaksforklaringer. Jeg opplever at tematikken er sammenvevd og overlappende, og at det i skriveprosessen har vært vanskelig å vurdere hvilken tidligere forskning som er mest

relevant i forhold til mitt forskningsspørsmål. Som nevnt, det er forsket mye på årsakene rundt frafall, utenforskap og marginalisering i forhold til videregående skole, likeså effektene av tiltakene som settes inn og skal bidra til at de klarer denne overgangen. Det synes som om forskningen først og fremst handler om hvorfor og hvordan man «faller ut», og ikke hvorfor man ikke kommer «inn» - for å angi en retning på perspektivet.

«Ungdom, Frafall og marginalisering».

Jeg vil allikevel trekke frem Temanotat «Ungdom, Frafall og marginalisering» (Sletten og Hyggen, 2015) som i regi av Norges Forskningsråd har samlet og oppsummert mye av den sentrale forskningen på område som er gjort de siste årene, både i Norge og internasjonalt. De har lagt hovedvekten på forskning på unge i alder 18-25 år, men referer også til noe forskning som gjelder unge voksne opp til 30 år. I notatet referer de til problemstillinger som andre forskningsprosjekter har undersøkt, som: «Hva kjennetegner ungdommen? Hvilke konsekvenser har det for ungdom som faller utenfor, hva vet vi om årsakene til frafall og marginalisering? Hvilke tiltak settes inn for å hjelpe de unge som står uten arbeid eller utdanning - og hva virker? Dette temanotatet omhandler sånn sett ikke de unges opplevelse av eget utenforskap, men det omfattende samling av forskning av tematikken synes allikevel være relevant å nevne, og gav meg en god innføring og oversikt over deler av tematikken i min studie.

De Frafalne og Ungdommens forklaringer på hvorfor de ikke fullfører videregående skole.

Reegård og Rogstad (2016) skriver i sin forskningsbaserte bok «De frafalne» om frafall i den videregående opplæring. Dette er relevant fordi boken har til hensikt å gi en stemme til ungdommen selv. Deres utgangspunkt er: «hva kan man lære ved å snakke med de frafalne, i stedet for å snakke om frafallet? Boken presenterer forskning med mål om å nyansere forståelsen av frafall fra den videregående skole.

I denne boken har Hilde Marie Thrana et kapittel som heter «Ungdommens forklaringer på hvorfor de ikke fullfører videregående opplæring». Her er det ungdommens egne stemmer og deres perspektiv som kommer frem. Artikkelen tar utgangspunkt i rapporten Hverdagsliv og drømmer for ungdom som står utenfor arbeidsliv og skole, fra Nordlandsforskning. I denne studien ble 57 ungdommer, som hadde vært utenfor skole eller arbeid i mer enn seks måneder, intervjuet om sine erfaringer med å stå utenfor det ordinære utdanningsløpet i

den videregående skolen (Thrana med flere, 2009). Det er verdt å merke seg her, at flere av disse ungdommene var under oppfølging av NAV eller oppfølgingstjenesten. Tema som drøftes er; hva drømmer ungdommen om? Hva kan være nyttige tiltak for å få flere til å fullføre utdanning og med det kvalifisere til arbeidslivet? Forfatteren setter også spørsmålsteget om det er for stort sprik mellom samfunnets forventninger til ungdommen og det som er ungdommens egen opplevelse og forståelse av sin situasjon. Er det slik at kravene til en lineær vei gjennom skole og utdanning til arbeidslivet er et løp som en stor andel av ungdommen ikke ønsker å delta i?

«Young people's own stories about dropping out in Norway.»

Mette Bunting og Geir H. Moshuus (2017) har skrevet en artikkel som heter «Young people's own stories about dropping out in Norway: An indirect qualitative approach». Denne artikkelen argumenterer for å se på skoleavbrudd som et møte mellom individet og systemet, det individuelle og det strukturelle. Forskningen er basert på en longitudinell kvalitativ studie, hvor informantene er ungdom i NAV systemet som har sluttet videregående skole. Ved studiets oppstart var informantene i alderen 16 – 21 år, og studien er planlagt å følge disse over en periode på 10 år. Basert på ungdommens historier, viser funnene at det er komplekse prosesser som ligger til grunn, tross for at ungdommen selv sier at skoleavbruddet i vesentlig grad skyldes enkelthendelser. Også denne artikkelen handler også først og fremst handler om frafallsproblematikk fra videregående skole, men jeg mener den er relevant i forhold til min problemstilling fordi den er en av få studier som har til hensikt å gi ungdommen en egen stemme. Moshuus og Bunting har benyttet en metode som de kaller «indirect approach», indirekte tilnærming. Intervjuet er preget av en samtaleform som oppmuntrer ungdommen til å fortelle sin historie. På den måten fremkommer informantenes egne opplevelser frem. Siden denne studien fortsatt pågår, er det naturlig å anta at etter hvert som tiden går og informantene blir eldre, så vil vi få data om deres møte med både arbeidsliv og, for noen av informantene, kanskje også historier om utenforskap og overganger.

Generelt vil jeg si at det har vært vanskelig å finne tidligere forskning som omfatter akkurat problemstillingen i denne studien.

1.3 Samfunnsmessig begrunnelse

Arbeidslinja i Norges arbeids og velferdspolitikken artikulere den overordnede samfunnsmessige begrunnelse. Det er en overordnet politisk målsetning som er tverrpolitisk godt forankret, at alle som har evner skal stå i arbeid og være selvforsørget. Man søker å forhindre marginalisering og utenforskap for våre unge. Vi har ikke råd til, verken å samfunnsnivå eller individnivå å la deler av arbeidsstyrken stå utenfor. Det er forsøkt å gjøre samfunnsøkonomiske beregninger på kostnader knyttet til unge som står utenfor arbeid generelt, som jo er viktig, men denne studien handler mest om individuelle opplevelser på individnivå og hvordan det påvirker livssituasjonen. Det er viktig å lytte til dem det gjelder, og gi de unge en stemme om det som handler om deres liv.

1.4 Vitenskapelig begrunnelse

Det finnes en del forskning på ungdom og unge voksne som er i risikoen for å falle utenfor og som har utfordringer med å komme videre i overgang mellom skole og arbeid. Det meste jeg har funnet er knyttet til fullføring av videregående skole, men jeg har i mitt virke erfart at også unge voksne som har fullført både videregående skole og høyskole eller universitet kan møte utfordringer i overgangen mot arbeid. Jeg har i denne studien vært opptatt av hva vil kan lære av de unge voksne selv, hvordan vi kan forstå deres opplevelse av å være i denne situasjonen.

I min studie rettes søkelyset mot noen unge voksne som opplever utfordring med inngang og etablering i arbeidslivet. Studien vil være et bidrag til å belyse og, forhåpentlig, bedre å kunne forstå hvilken opplevelse unge voksne har i denne situasjonen. Denne studien kan bidra til å få mer kunnskap om enkelterfaringer og opplevelser som karakteriserer denne gruppen. Hensikten med studien er allikevel ikke å generalisere funnene annet enn til de deltagerne som har bidratt i studien.

1.5 Problemstilling og forskningsspørsmål

For å belyse og undersøke denne problematikken har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

Hvordan opplever unge voksne, på tiltak i NAV, å være i overgang mot arbeid eller videre utdanning?

For å belyse denne problemstillingen har jeg utviklet følgende forskningsspørsmål:

1. Hva er de unge voksnes fremtids tanker, mål og drømmer for fremtiden
2. Hvilke tanker har de unge voksne om videre utdanning?
3. Hvordan opplever de unge viktigheten av og samarbeidet med NAV og signifikante andre?
4. På hvilken måte fremkommer informantenes opplevelse av og tro på mestre de utfordringene de møter, til syne?
5. På hvilken måte fremkommer CMS perspektivet syne i informantenes fortellinger?

Det første forskningsspørsmålet peker fremover. Sier informantene noe om hvordan de ser for seg at fremtidsdrømmene blir realisert? Har de målsetninger som kan gi mening og motivasjon til prosessen de er i? Spørsmål nummer to har også med fremtidstro å gjøre, men er også forbundet med karrierekompetanser og hvilke kjennskap og tanker de har om sine muligheter knyttet til utdanning og senere arbeid. Spørsmål 3 er forbundet med de unges relasjoner til mennesker som kan være ressurser i en mestringsprosess. At Nav er en sentral kom frem under datainnsamling og dette forskningsspørsmålet ble tilpasset i prosessen for å belyse dette. Spørsmål 4 og 5 utgjør selve kjernen i forhold til mestringsstro, ressurser og kompetanse i forhold til å mestre overgangen mot arbeid eller utdanning. Hvilke karrierekompetanser som kommer til syne vil kunne bidra til å sette fokus på hva de opplever bidrar eller hindrer i forhold til å mestre å stå i overgangen.

1.6 Oppgavens struktur

I denne første delen har jeg nå gjort rede for bakgrunnen til dette forskningsprosjektet, og jeg har presentert problemstillingen for undersøkelsen.

I neste kapittel (2) vil jeg presentere det teoretiske grunnlaget som mitt forskningsarbeid bygger på. I tillegg vil jeg trekke frem viktige begreper i tilknytning til arbeidet, og bruke disse som en del av teorien. Teoridelen er en viktig del av oppgaven og må sees i lys av tidligere forskning om ungdom og utenforskap. I kapittel 3 vil jeg gjøre rede for forskningsmetode. Her presenterer jeg først det kvalitative forskningsdesignet og jeg redegjør for datainnsamlingen. Jeg vil også gjøre noen etiske betraktninger om prosessen. I kapittel 4 vil jeg presentere innsamlet data, i tillegg til at jeg vil gi et sammendrag av informantenes historier. I kapittel 5 drøftes funnene som har fremkommet i analysen, opp mot både tidligere presentert forskning og teori. For å oppsummere og konkludere vil jeg gjøre en oppsummering avslutningsvis i et kapittel 6.

2.0. Teoretisk rammeverk

2.1. Sentrale begreper

Jeg vil starte dette kapittel med en oversikt over sentrale og aktuelle begreper. Aller først vil jeg utdype noen sentrale begreper i forhold til hvordan vi omtaler denne situasjonen de unge befinner seg i, som utenforskap og marginalisering. Dernest vil jeg se litt nærmere på begrepene ung voksen og NEET som er hyppig brukt i denne studien.

Utenforskap og marginalisering.

Denne studien handler om unge mennesker som ikke er i arbeid eller utdanning, og deres opplevelse av å være nettopp det. Selve begrepet «utenforskap» er ikke uproblematisk. I det offentlige ordskiftet brukes en rekke ulike betegnelser på ungdom som står utenfor arbeid eller utdanning, og mange av betegnelseene viser til metaforer knyttet til rom, som unge utenfor, utenforskap eller unge på kanten. De to førstnevnte tilstanden betegner en statisk situasjon hvor noen allerede er utelukket fra «det gode selskap» mens «unge på kanten» viser til at man fortsatt er med. På den måten kan ulike begreper i større eller mindre grad legge vekt på ulike muligheter og begrensninger i de unges situasjon (Sletten og Hyggen, 2013).

Marginalisering betegner en prosess eller bevegelse mot utkanten av et samfunn – mot sosial eksklusjon. Marginalisering kan sees som en bevegelse på vei fra konvensjonelle livsløp og er et flerdimensjonalt fenomen. Unge voksne kan oppleve marginalisering på flere felter, gjerne samtidig og er i mange tilfeller kumulative. Et eksempel på dette er at Marginalisering som starter i utdanningssystemet kan få alvorlige konsekvenser for senere muligheter på arbeidsmarkedet, i sosialt liv, for muligheten til å etablere seg på boligmarkedet og kanskje mulighet for å etablere seg med familie og forsørge egne barn (Hammer & Hyggen, 2013).

Internasjonalt betegnes gruppen som **NEETs**, og akronymet står for «Not in Employment, Education or Training». Uttrykket i seg selv er ikke helt uproblematisk. Først ved at man definerer en hel gruppe ut ifra noe de ikke er, er ikke en positiv tilnærming i mine ører.

I norsk sammenheng blir bruk av dette begrepet ikke helt presist, da de som går på tiltak initiert av NAV ikke regnet med i statistikken, fordi tiltak generelt regnes som aktivitet. Man kan være enig eller uenig hvordan statistikken er definert, men på det grunnlaget er informantene i denne studien ikke klassifisert som NEETs på det tidspunktet de ble intervjuet. På den annen side så har de alle lang tid bak seg som NEETs. Jeg har derfor valgt å ikke vektlegge at de er i tiltak på det gitte tidspunkt, og vurdert at det ikke er viktig i forhold problemstillingen i denne studien.

Begrepet Ung voksen brukes i dagligtale og enkelte institusjonelle sammenhenger, men har i dag ingen entydig definisjon eller bruksområde. Vanligvis omfatter uttrykket ung voksen aldersspennet fra slutten av tenårene til slutten av 20 årene, og betegner den delen av livsløpet som i tid og livsfase ligger mellom periodene som ung og voksen. I motsetning til ungdomstidens fysiske og psykiske omveltninger er det særlig de sosiale forandringene som preger denne fasen. Det handler nettopp om det som skiller dem fra ungdom, og det som skiller dem fra voksne; den spesielle livssituasjonen med de mulighetene og begrensningene og utfordringene som møter dem i overgangen mellom fra å være ungdom til å bli voksen. Nyere forskning har vist at på samme måte som at begrepene barndom, ungdom og alderdom ble innført for å beskrive livsfaser med innhold som skiller seg fra livet som voksen, så er det nå bruk for et begrep som beskriver fasen mellom ungdomstid og voksenalder. (Hammer & Hyggen, 2013). I denne studien vil jeg fokusere på ung voksen som en livsfase mer enn en periode begrenset av alder.

2.2. Karrierekompetanse – CMS perspektivet.

Innholdet i moderne karriereveiledning defineres gjerne i et karrierekompetanseperspektiv som et sett av ferdigheter, holdninger, egenskaper og kunnskap/kompetanse som den enkelte veisøker bør ha for å takle egen karriere gjennom livsløpet. Hva disse ferdighetene er, eller hvilken kompetanse dette dreier seg om, er det mange som mener noe om.

Internasjonalt har flere land utviklet nasjonale rammeverk (blueprints) for karrierekompetanser, karriereutvikling og karrierelæring, blant annet Australia og Scotland. I Norge er det pr. i dag offisielt ikke definert et bestemt rammeverk for karrierekompetanse, men det arbeides med dette. Jeg vil i det følgende utdype begrepet ytterligere.

«Carriere Management skills» (CMS) er ferdigheter til å mestre sin karriere i et livslangt perspektiv, inkludert ferdigheter i å mestre overganger. For å sette det litt på kanten; har du god nok karrierekompetanse, så vil du også mestre overgangene man møter. Erik H. Haug (2018) skriver i sin bok Karrierekompetanser, karrierelæring og karriereundervisning, at karrierekompetanser er hva det enkelte individ bør inneha av kompetanser for å mestre både nåtidige og fremtidige karrieremessige utfordringer. CMS perspektivet er i således ikke en teori, men et perspektiv innen karriereveiledning. Det teoretiske grunnlaget er forbundet med læringsteoriene som karriereundervisning og læring er bygget på.

En tidlig faglig inspirasjon for CMS perspektivet ligger i DOTS rammeverket, som først ble utformet av Law og Watts (1977). Dette var i utgangspunktet et redskap for å hjelpe studenter å mestre overgangen fra å være student til å komme seg i jobb, og i tillegg også mestre jobbsituasjon og karriere videre i livet. Laws karrierelæringsteori vektlegger læring som grunnlag for handling og på den måten blir karriereveiledningsperspektivet utviklet fra å gi grunnleggende informasjon til utvikling av forståelse.

Law og Watts sin DOTS modell beskriver hva man skal lære for å oppnå grunnleggende karrierekompetanser. Ifølge modellen er det fire hovedoppgaver i karriereundervisning: (D) Decision (beslutningslæring), (O) Opportunity awareness (det å kjenne sine muligheter), T – Transition Learning (mestre overganger) og S – Self awareness (selvinnsikt).

Min forståelse av karrierekompetanse og slik begrepet fremkommer i denne studien er likestilt med begrepet Carrier management skills (CMS). Oversettelsen fra «Skills» til kompetanse eller ferdigheter er ikke uproblematisk i det norske språket, men uten å gå videre i den diskusjonen velger jeg å oversette CMS til karrierekompetanse, og tar utgangspunkt i European Life Long Guidance Policy Network (ELGPN), (2012) sin definisjon:

«CMS refererer til en rekke kompetanser som setter mennesker i stand til å kunne planlegge, utvikle og styre sin egen karriere på en strukturert måte. Dette inkluderer ferdigheter i å kunne samle, analysere og anvende informasjon både om utdanning, arbeid og seg selv, ferdigheter i å håndtere overgangsfaser i livet og ferdigheter i å ta valg».

For å vise nyansene i hva som kan defineres som karrierekompetanse i et skandinavisk perspektiv, vil jeg også trekke frem en definisjon slik vi kjenner den fra Rie Thomsen (2014) som definerer begrepet slik:

«Karrierekompetanse er kompetanser til å forstå og utvikle seg selv, utforske livet, læring og arbeid, samt å håndtere/ mestre liv, læring og arbeid i forandringer og overganger. Det er en oppmerksomhet på hva man gjør, en også hva man kan gjøre, og at den enkelte formes via sin livsførsel og sine handlinger og samtidig påvirker egne fremtidsmuligheter».

Karrierekompetanse er noe man utvikler og videreutvikler hele livet, og med dette prosessuelle fokus på karriereveiledning så blir det mer fokus på det pedagogiske og selve læreprosessen. Læringsteoriene er derfor et viktig fundament i CMS perspektivet, og både Kolbs og Law har utviklet læringsteorier som er sentrale i forhold til CMS perspektivet. Det er underliggende/ implisitt at en persons karrierekompetanse setter en i stand til å mestre liv, læring og arbeid i forandringer og overganger i et livslangt perspektiv.

I definisjonen på karrierekompetanse eller CMS jeg har gjort rede for over, er ferdigheter i å håndtere eller mestre overgangsfaser i livet, definert som en sentral karrierekompetanse. Jeg vil trekke paralleller mellom karrierekompetanse og til begrepet Opplevelse av sammenheng (OAS) presentert ved Aron Antonovsky (2012) i hans Salutogene modell, som jeg vil redegjøre for i neste kapittel. Han er opptatt av selve innstillingen man har til og hvilken tro man har på å kunne mestre de utfordringer man møter i livet. Og hva er forskjellen på de som tar utfordringene på strak arm, og de som tenker at «dette klarer jeg aldri?» Ses dette i forhold til denne studiens kontekst så er spørsmålet; Har de unge voksne tro på at de vil mestre de utfordringer de møter?

2.2 Aron Antonovsky - Opplevelse av sammenheng.

Antonovskys salutogene perspektiv fokuserer menneskers innstilling til og tro på å mestre de utfordringer man møter i livet. Måten vi takler eller mestrer dette på har sammenheng med hva Antonovsky (2012) kaller for individets motstandsressurser, som bidrar til å utvikle en opplevelse av sammenheng.

Bakgrunnen for dette perspektivet var Antonovskys interesse for hvorfor noen mennesker klarte seg godt, og bedre enn andre, til tross for at de var utsatt for store stressbelastninger. Han beskriver stressfaktor som «krav som det ikke finnes noen umiddelbar eller adaptiv respons på». Han beskriver tre forskjellige typer stressfaktorer, som er kroniske stressfaktorer, vesentlige livsbegivenheter og akutte, daglige irritasjonsmomenter (Antonovsky, 2012).

Jeg velger å trekke inn «helse-teori i min studie innen faget karriereveiledning og påpeker at god helse i denne sammenhengen er mer enn fravær av sykdom og plager. God helse i et utvidet perspektiv handler om å oppleve livet som meningsfullt, ha noen som står en nær, og å tilhøre et felleskap er viktig. Det handler om å mestre livet med de mulighetene og begrensninger som finnes. Dette kan på mange måter knyttes til begrepet karrierekompetanse og CMS perspektivet som er redegjort for over, og spesielt da til mestring av overganger. På den måten kan an si at et sterk OAS er en sentral karrierekompetanse.

Begrepet salutogenese er definert som en helhetlig holdning som uttrykker i hvilken grad man har en gjennomgripende varig, men dynamisk tillit til at ens indre og ytre miljø er forutsigbart, og at det er en stor sannsynlighet for at ting vil gå så godt som man med rimelighet må kunne forvente.

Teorien handler om hva som fremmer god fysisk og psykisk helse, og gir økt mestring og velvære. Opplevelse av sammenheng (OAS) er svaret på det salutogene spørsmål og det har med holdningen til livet å gjøre, holdninger til å takle stress og uventede forhold. De tre kjernekomponentene er Begripelighet, håndterbare, og meningsfullhet.

Begripelighet handler om i hvilken grad man opplever at stimuli man utsettes for, i både indre og ytre miljø, er kognitivt forståelig, som velordnet, sammenhengende og strukturert. Det vil da skapes en forventning om at verden er forutsigbar og forståelig. Personer som skårer høyt på begripelighet forventer at utfordringer (stimuli) hun eller han møter i fremtiden er forutsigbare, eller hvis de er overraskende kan settes inn i en sammenheng og forklares. (Antonovsky, 2012). Antonovsky understreker at det ikke er sagt noe om stimulansens ønskelighet. Sykdom eller det å miste jobben, det å ikke komme inn på skolen er ikke noe man ønsker seg bare fordi du vet at du vil møte utfordringen på sterk arm. Du

ønsker deg ikke sparken, bare fordi du vet at du klarer å skaffe deg en ny jobb. Men en person som skårer høyt på Begripelighet vil kunne sette dette inn i en forståelig sammenheng.

Den andre komponenten, **håndterbarhet**, definerer Antonovsky (2012) som i hvilken grad man opplever at man har tilstrekkelig ressurser til rådighet for å kunne takle kravene man blir stilt ovenfor. «Til rådighet» betyr her ressurser som man har kontroll over, eller som kontrolleres av en legitim annen som man har tillitt til. Det være seg ektefelle, venn, gud, lege etc. Har man en sterk følelse av håndterbarhet så føler man seg ikke som offer for omstendigheter eller at livet har behandlet en urettferdig. Man vet at livet kan gå i motbakke, men har tro på at man kan takle det og komme seg videre.

Den tredje komponenten, meningsfullhet, - handler om i hvilken grad livet er forståelig rent følelsesmessig, og at noen av tilværelsens problemer og krav er verdt å bruke krefter på, at de er verdt engasjementet og innsatsen – at de er belastninger man tar på strak arm og ikke belastninger man helst ville vært foruten. Det betyr ikke at en person som skårer høyt på denne parameteren gleder seg over å miste jobben, men at han/hun er villig til å ta utfordringen, og gjøre sitt beste for å komme igjennom på en anstendig måte. Meningsfullhet kobles også til det emosjonelle, og har med selvtillit, selvfølelse og med relasjoner til andre mennesker å gjøre. Også det å ha drømmer og målsetninger har med denne komponenten å gjøre.

Sammenfatter man de tre komponentene, så definerer Antonovsky OAS formelt som:

«Opplevelsen av sammenheng er en global innstilling som uttrykker i hvilken grad man har en gjennomgående, varig, men også varig dynamisk følelse av tillitt til at (1) stimuli som kommer fra ens indre og ytre miljø, er strukturerte, forutsigbare og forståelige, (2) man har ressurser nok til rådighet for å kunne takle kravene som disse stimuliene stiller, og (3) disse kravene er utfordringer som det er verd å engasjere seg i» (Antonovsky, 2012 s.41).

Det å være menneske innebærer å bli utsatt for stress og påkjenninger, og det betraktes som normalt. Utgangspunktet er at menneskelivet er sammensatt og kompleks. Gjennom en persons fortelling om seg selv så kan man få innsikt i hvilke forutsetninger som personen har for opplevelse av sammenheng, mening og mestring. Hvordan personen forteller om seg

selv, forteller oss hvordan han eller henne opplever seg selv og sine muligheter (Antonovsky, 2012). Jeg vurderer Antonovskys teori som godt egnet for analyse i min studie. Jeg har i den forbindelse gjort en antagelse om at det å stå utenfor arbeid eller utdanning, i denne sammenhengen regnes som hva Antonovsky betegner som stressfaktor.

Andre tanker om mestring:

Mestring er et begrep som er mye bruk innen moderne psykologi. Generelt viser begrepet til at en person håndterer oppgaver og utfordringer som vedkommende møter i livsløpet. Dette kan dreie seg om konkrete oppgaver som krever kompetanse eller ferdigheter, som for eksempel å klare en eksamen eller mer omfattende utfordringer som å håndtere alvorlig sykdom, skillsisse eller vedvarende stress. Mestring knyttes ofte til det å stå imot

utfordringer og kriser. Her er personens optimisme, et positivt selvbilde, pågangsmot og tro på egne evner og ressurser, samt sosial støtte viktige faktorer. Mens negativ tenkning og grubling fungerer motsatt. (SNL.no/ mestring)

I prestasjonssituasjoner er tro på egne evner og ressurser spesielt viktig. Albert Banduras begrep «self efficacy» som kan oversettes til en persons tro på egen mestringsevne. Vi bruker gjerne mestringstro eller mestringsforventning. Begrepet fokuserer på mestring knyttet til bestemte oppgaver, noe som betyr at en person kan ha ulik grad av mestringstro i ulike sammenhenger. For eksempel kan du høy mestringstro når det gjelder skoleprestasjoner, og lav når det gjelder idrett. Mestringstro har også betydning for personens motivasjon og ambisjoner, en person med lav mestringstro på et bestemt område vil sikte lavere og investere mindre energi. Har vi liten tro på at vi vil mestre utfordringen, så blir innsatsen mindre. Jo mer vi tror på resultatet desto mer energi setter vi inn. Bandura (1997) mener at konsekvensene av utførte handlinger vil virke bestemmende for fremtidig adferd. Den subjektive mestringsevnen blir med det viktig for motivasjonen (Bandura, 1997).

I denne delen har jeg redegjort for teori som kan belyse noen av de faktorer som kan ha innvirkning og bidra til å forklare min problemstilling og forskningsspørsmål.

3.0 Forskningsmetode

Formålet med forskning er å skaffe ny kunnskap, å få vite noe man ikke vet på forhånd. Gjennom systematisk arbeid ønsker man å frembringe ny kunnskap og økt viten. Man kan ønske seg svar på et spesifikt spørsmål eller ha en underliggende nysgjerrighet om et valgt tema. Dette var også mitt utgangspunkt for dette studie.

Hensikten med dette metodekapittelet er å beskrive hvordan jeg gjennom analyse av kvalitative intervjuer har fått svar på min problemstilling. Jeg vil i det følgende redegjøre og begrunne mitt valg av metode i tillegg til å gjøre rede for det vitenskapsteoretiske ståstedet, som ligger til grunn og for valg av forskningsdesign. Deretter vil jeg beskrive den praktiske gjennomføringen av datainnsamling og analyse. Tilslutt vil jeg gjøre en kvalitetsvurdering av hele undersøkelse, samt komme med noen etiske betraktninger i forhold til prosessen.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Ved kvalitativ forskning så er fenomenologi et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener utfra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppfattes av informantene (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette samsvarer godt med forskningsdesignet og problemstillingen i denne studien. Jeg har til hensikt å utforske og beskrive mennesker og deres opplevelse og forståelse av et fenomen. Som en følge av dette så vil studien ha en fenomenologisk tilnærming.

Fenomenologien er som filosofisk tankeretning grunnlagt av den tysk-østeriske filosofen Edmund Husserl (1859-1938). Betegnelsen fenomenologi kommer fra gresk, og kan oversettes til læren om «det som viser seg, eller det som kommer til syne». I fenomenologiske undersøkelser rettes oppmerksomheten mot verden slik den konkret oppleves og erfares fra et subjektperspektiv. Det er den levde erfaringsverden vi søker å forstå. Husserl påpeker at den menneskelige erfaring er kjennetegnet ved en direkte opplevelse av helhetlige, meningsbærende fenomener og det er dette som er utgangspunktet for kunnskap (Thomassen, 2006). Fenomenologien bygger på en underliggende antagelse om at realiteten er slik folk oppfatter at den er (Kvale og Brinkmann, 2009).

I en studie med fenomenologisk tilnærming vil målet være å få økt innsikt og forståelse for andres livsverden. Som forsker søker jeg etter å forstå et fenomen på samme måte som informanten forstår det. Dette krever at jeg som forsker er åpen til det informanten forteller, for å få tak i den forståelse av virkeligheten som informanten ser og opplever. Når flere informanter beskriver sin opplevelse av et fenomen gir det forskeren et utgangspunkt for å undersøke om det er fellestrekk ved beskrivelsene. Sammen med tidligere forskning på feltet kan dette øke forskerens og den generelle forståelse av et fenomen. (Thagaard, 2013).

En hermeneutisk tilnærming legger i tillegg vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på forskjellige nivåer. Dette kan forklares ved hjelp av det vi kaller den hermeneutiske spiral eller sirkel. All forståelse bygger på en forforståelse, som så fortolkes og danner en ny forforståelse osv. (Thomassen, 2006).

3.2 Forskningsdesign og metodevalg.

Metodevalget i en undersøkelse styres av problemstillingen og de forskningsspørsmål man ønsker svar på. Fordi jeg i min problemstilling ønsket å få kunnskap om unge voksnes opplevelse av en spesifikk tilstand (å være i overgang til arbeid), så har jeg valgt et kvalitativt forskningsdesign, med intervju som metode. Kvalitativ forskning er godt egnet til å forstå menneskers opplevelse i forhold til ulike problemer eller temaer. Samtidig er kvalitativt fleksibelt hvis det viser seg hensiktsmessig å gjøre endringer underveis. Thagaard (2013) beskriver at forskeren i løpet av prosjektet vurderer om dataene er relevante i forhold til problemstillingen, og om analysen kan føre til interessante resultater. I denne studien har jeg endret både problemstillingen, forskningsspørsmålene og intervjuguiden i noe grad for å bedre få frem svar på min problemstilling. Det kvalitative forskningsdesignet har gitt meg mulighet til å jobbe prosessuelt med oppgaven gjennom hele utarbeidelsen.

3.3 Datainnsamling - metode for datainnsamling.

Kvale og Brinkmann (2015) deler inn kvalitative forskningsintervjuer, eller intervjuer i sin helhet inn etter hvilken hensikt de har, mao. forskjellige typer intervjuer tjener forskjellige formål. De eksemplifiserer at journalistiske intervjuer har til hensikt å registrere og rapportere om viktige hendelser i samfunnet, og forskningsintervjuet har som mål å produsere kunnskap.

Thagaard (2015) skiller mellom 3 hovedtyper intervjuformer når det gjelder individuelle intervjuer, det være seg lite strukturerte, relativt strukturerte og delvis strukturerte intervjuer. Lite strukturert intervju er mer en samtale hvor kun temaet er bestemt på forhånd. Det er en åpen tilnærming som gir intervjueren/forskeren mulighet til å justere og tilpasse spørsmålene underveis. Ifølge Thagaard så regnes det delvis strukturerte intervjuet som det mest brukte når det gjelder kvalitativt intervju. Forskjellen er i hvor stor grad spørsmålene er bestemt på forhånd.

I min studie ønsket jeg å legge til rette for mest mulig fri fortelling, innenfor det valgte tema. Jeg ønsket å legge til rette for at informantene kunne fortelle sine historier, men samtidig beholde formen som et samtaleintervju. Dette for å sikre at de forskjellige informantene omtalte de samme temaer. Det ville også gi meg som forsker en mulighet til å utdype de svarene som var spesielt interessante i forhold til problemstillingen, og velge oppfølgingsspørsmål der det syntes naturlig. Jeg ønsket å få informasjon om unge voksnes individuelle opplevelse, uttrykt med deres egne ord. Med andre ord, ville det være hensiktsmessig at informantene forteller så fritt som mulig og formidler sin oppfatning og sin beskrivelse av det som er tema for studien.

Som følge av disse vurderingene, med det kvalitative forskningsdesignet som bakteppe, så valgte jeg å gjennomføre individuelle dybdeintervjuer med størst mulig grad av fri fortelling, det vil si et lite strukturert kvalitativt intervju.

3.3.1 Forskerens førforståelse og rolle.

For å forstå hvilken mening den andre ligger i sin forståelse av et fenomen, så er det viktig at jeg som forsker er bevisst min egen førforståelse og den konteksten som påvirker meg som forsker. Den hermenutiske spiral er redegjort for i kapittel 3.1 om vitenskapsteoretiske ståsted.

Førforståelsen er en ressurs bestående av erfaringer, kunnskap, tanker og følelser knyttet til det vi skal undersøke. Denne førforståelsen danner det man kan kalle en forståelseshorisont (Thomassen, 2006). Som forsker har man alltid med seg sin egen forforståelse inn i prosjektet. Man vil alltid møte sine informanter med dette bakteppet, og selv om man etterstreber å være objektiv, er det sannsynlig at forskerens førforståelse vil påvirke hva forskeren observerer, vektlegger og tolker.

Når, som i denne studien, data innhentes gjennom et kvalitativt intervju, så kan forskerens førforståelse, personlige holdninger, og meninger være med på å lede informantene i en spesiell retning, for eksempel ved at man velger å følge opp noen svar og responser fremfor andre. Det er viktig å være oppmerksom på dette. Jeg opplevde at det var lettere å reflektere over dette i etterkant da jeg transkriberte og analyserte dataene, enn under det aktuelle intervjuet. Siden jeg hadde valgt en intervjuform som var samtalepreget og lite strukturert, ble jeg i etterkant oppmerksom på at jeg nok var større preget av min førforståelse enn hva jeg i utgangspunktet trodde. Hadde jeg valgt et mer strukturert intervju med klart definerte spørsmål og oppfølgingsspørsmål, så vurderer jeg at dette ville vært en mindre fremtredende, fordi mine spørsmål, spesielt oppfølgingsspørsmål, da ville være mindre preget av spontanitet.

Min forforståelse har i vesentlig grad kommet til meg via mitt arbeid som karriereveileder i møte med kanskje hundrevis av ungdom og unge voksne som står utenfor skole og utdanning. For meg har denne forforståelse vært en del av motivasjonen for å velge tema for studien. Dette har påvirket meg i så stor grad, at jeg noen ganger kan stoppe opp i forbauselse ved møter og historier om ungdom som skaffer seg jobb, som mestrer studiene, når sine mål og lever sin ungdomstid generelt godt fornøyd over livet.

Jeg har som veileder i NAV systemet erfaring i å snakke med unge voksne om denne problematikken, men har ikke tidligere selv forsøkt å se disse opplevelsene med et forskningsblikk. Mitt eget verdisyn, holdninger og menneskesyn har jeg også hatt med meg i møte med de unge. Jeg har i prosessen reflektert over at jeg verdier som «mye god helse i godt arbeid», og at jeg har levd et liv med den tidligere omtalte «arbeidslinja» godt forankret i mitt tankegods. Tilslutt har jeg med meg en generell førforståelse som jeg mener er godt forankret i samfunnet generelt, som at «det er vanskelig å være ung», at det å ha jobb eller skole å gå til er viktig for å ha et godt og meningsfylt liv. At jeg selv er mor til ungdommer på 17 og 20 år kan være en faktor som ubevisst påvirker meg i møte med de unge.

Tilslutt så skal det nevnes at jeg underveis i intervjuene ble oppmerksom på at rollen som intervjuer og forsker, ble nært mitt arbeid som karriereveileder.

3.3.2 Utvelgelse

For å belyse min problemstilling så har jeg gjort et strategisk utvalg. Det vil si at informantene må oppfylle visse kriterier for å være med på undersøkelsen basert på at dette vil være med på å belyse temaet og problemstillingen (Thagaard, 2015). Mine utvalgskriterier var at informantene skulle være alderen 18 - 29 år. I tillegg skulle være utenfor arbeid og utdanning på det tidspunktet intervjuet ble gjennomført, og samtidig ha vært utenfor arbeid og utdanning i mer enn ett år. Som tidligere gjort rede for i teorikapittelet har jeg valgt å definere aldersgruppen såpass vidt, da aldersgruppen 18 – 29 år er definert som ungdom i NAV systemet. Jeg hadde også et ønske om at studien skulle favne videre enn frafallsproblematikken i videregående skole og utenforskap i forhold til dette, da var det viktig å rekruttere informanter som har «hatt tid» til å oppleve mer enn 1 år utenfor skole eller arbeid. I utgangspunktet hadde jeg til hensikt at informantene skulle være i målgruppen som kan kalles internasjonalt omtales som NEETs, for på den måten å kunne trekke inn relevant internasjonal forskning. Begrepet NEETs er tidligere gjort rede for i teorikapittelet.

Jeg var litt urolig for å få kandidater som ikke svarer utdypende og med mange ord, og så det ble formidlet muntlig at jeg ønsket kandidater som var kommunikative og litt glad i å prate, uten at det var et krav.

3.3.3. Rekruttering

I dette studiet har jeg intervjuet 4 kandidater. Informantene ble rekruttert gjennom et oppfølgingstiltak driftet av en privat tiltaksarrangør på oppdrag for oppdrag for NAV. Rekrutteringen forgikk ved at jeg tok kontakt med veilederne på et gitt tiltak for ungdom i Follo-kommunene i Akershus. Tilbudet i dette tiltaket var for ungdom og unge voksne med behov for tett oppfølging i prosess mot arbeid eller videre utdanning. Jeg presenterte tema og problemstilling for mitt forskningsprosjekt i et informasjonsmøte hos tiltaksarrangøren. Det var tre veiledere som ble forespurt om de kunne bistå med å skaffe informanter i den aktuelle målgruppen for prosjektet. De sa seg villig til å kontakte 2 aktuelle kandidater hver seg, som igjen resulterte til at 5 informanter stilte opp til intervju. Ett intervju hadde dårlig lyd kvalitet så det er 4 intervjuer som ligger til grunn for denne studien.

Jeg hadde på forhånd laget et informasjonsbrev med samtykkeerklæring (vedlegg 2). I dette informasjonsskrivet ble det understreket at det var frivillig å delta, og at det var fullt mulig å trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt i prosessen. I forkant av intervjuet gikk vi sammen gjennom dette og jeg innhentet underskrifter og kontaktinformasjon. Dette blir oppbevart i henhold til betingelser satt av NSD. Prosjektet er godkjent ved NSD (vedlegg 1).

Ved å være rekruttert via en tiltaksarrangør på oppdrag for NAV, så er informantene også tilknyttet NAV. I tiltaket får de oppfølging av veiledere både individuelt og i gruppe.

Informantene har vært i tiltaket i varierende tidslengde. Det er sannsynlig å tro at de i den forbindelse kan ha reflektert over spørsmål som er relevant for temaet i studien.

Det er viktig å notere seg at det kan ha innvirkning på svarene og fortellingene de har gitt. Jeg oppfattet, for eksempel, at det ikke var fremmed for informantene å reflektere over spørsmål som selvinnsikt og karrierevalg. Evaluering av tiltaket eller veilederne er ikke tema for denne studien.

3.3.4 Intervjuprosessen - Forberedelse og gjennomføring av intervju

Kvale og Brinkmann (2015) understreker at ferdigheter i å gjennomføre gode intervjuer med høy kvalitet er noe som må læres. Intervjupraksis er som et håndverk, hvor man med øvelse og erfaring vil lære å bli bedre. Med andre ord, selve intervjusituasjonen stiller allsidige krav til intervjueren basert på en kombinasjon av håndverksmessig dyktighet, faglig ekspertise og trening i å mestre sosiale relasjoner.

I så måte må jeg som student få understreke at jeg møtte mine informanter som en novise, og hadde en bratt læringskurve gjennom de 5 intervjuene jeg gjennomførte. Jeg kan i ettertid se at jeg kunne trent mer på intervjusituasjonen. Det ble en lærerik og litt ubehagelig opplevelse å høre på opptak av egne intervjuer, noe som ga lærdom jeg vil ta med til neste anledning. Siden intervjuets form var så åpen, oppdaget jeg at, jeg som intervjuer tok langt større plass, forklarte mer enn hva jeg i ettertid synes var hensiktsmessig. I utgangspunktet var dette ment som et uttrykk for å skape god relasjon med informanten og lytte oppmerksomt. Jeg opplevde også at min erfaring fra veiledningssamtaler var forstyrrende nært forskningsintervjuet som form, og dette kan ha ført til en anelse rolleforvirring, veileder versus intervjuer. I tillegg har jeg i ettertid reflektert

mye over mine egne valg av hvilke spørsmål og svar som ble fulgt opp og utdypet i de forskjellige intervjuene. Jeg vurderer at om jeg hadde valgt en mer strukturert intervjuform, så hadde jeg analysearbeidet vært mer oversiktlig og lettere for meg selv, og sannsynlig unngått begge disse utfordringene.

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide (vedlegg 3). En intervjuguide er en oversikt over tema som skal gjennomgås på intervjuet. Et intervjuskjema eller intervjuguide kan være utarbeidet på forskjellige måter, alt fra et ganske detaljert spørreskjema til en mer grovskisse av temaer (Jakobsen, 2010). Jeg utarbeidet en intervjuguide som var tematisk inndelt i temaer som jeg satte i forhold til vesentlige karrierekompetanser, så som valgkompetanse, mulighetsoppmerksomhet, selvinnsikt og overganger i arbeidslivet. I starten av intervjuet hadde jeg til hensikt å be informantene om å fortelle sin karrierehistorie så langt. Jeg vil betegne min intervjuguide som meget løst skissert, og jeg hadde til hensikt la intervju ha form av en samtale, og med et håp om å få frem små historier (narrativer). Jeg erfarte for eksempel at tema om selvinnsikt kom litt «brått på», og at de første informantene snublet litt, syntes det var vanskelig å svare på. Etter 2 gjennomførte intervjuer så valgt jeg derfor å flytte dette temaet litt lenger ut i intervjuet, og jeg opplevde at det var lettere for informantene å kunne snakke om dette temaet litt lenger ut i intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført i tiltaksarrangørens lokaler i et lukket kontorlokale. Jeg ønsket å gjøre opptak av samtalene, og hadde på forhånd testet opptakerfunksjon på PC og telefon. På forhånd fungerte dette bra, men i den aktuelle situasjonen ble lyd kvaliteten for dårlig med opptaksfunksjon på PC. Dette medførte dessverre at opptaket av den første samtalen ble for dårlig til å transkriberes ordrett. Dette intervjuet ble derfor ikke tatt med videre i studien, men klassifisert som et øvelsesintervju.

De andre intervjuene ble tatt opp med telefon som opptager og lyd kvaliteten ble optimal. Flere av informantene var tydelig preget i begynnelsen av samtalen av at det ble gjort lydopptak f.eks ved at de fremsto som usikre og nølte litt når de snakket. For meg som intervjuer var det en stor fordel å ikke måtte skrive detaljerte notater under intervjuet, men

ha full oppmerksomhet på informanten og kunne lytte aktivt. I ettertid kunne jeg høre intervjuet gjentagende ganger.

I intervjuene ble informantene oppfordret til å gi utdypende svar og fortelle så fritt som mulig. Jeg startet med å gi en kort presentasjon av meg selv, og om studien. For å få historiefortellingen i gang ble informantene oppfordret til å fortelle sin karrierehistorie. Jeg hadde informanter som pratet ganske lett, og noen pratet mer enn andre. Intervjuene varte i fra 40 minutter til en time. I de tilfellene informanten gir kortere svar, så hører jeg på lydopptaket at jeg som intervjuer snakker og forklarer mer. I ettertid ser jeg at jeg burde vært mer bevisst dette. Alle intervjuer ble gjort fortløpende i samme uke. Dette ble styrt av tilgjengelighet og tilgangen til informantene og dermed ble det ikke så mye tid på å lytte til opptak og transkribere mellom intervjuene. Om prosessen hadde vært gjennomføring intervju og transkribere før jeg gjennomførte neste intervju, så vil jeg anta at jeg ville lært mer, kunne gjort endringer og blitt en bedre intervjuer i prosessen. Det samme gjelder i forhold til å gjennomføre et testintervju.

3.3.5 Transkribering

Når intervjuene transkriberes fra muntlig til skriftlig form, blir intervjusamtalene strukturert slik at de blir egnet for analyse. Å arbeide med transkripsjon av opptak er en meget tidkrevende prosess og møysommelig arbeid. Jeg lyttet til lydfilene flere ganger for å bli godt kjent med det som ble sagt før jeg tok fatt på skrivearbeidet. Jeg har etterstrebet i størst mulig grad å transkribere ordrett det muntlige språket over til skrift, uten å ta hensyn til å oversette fra muntlig sjanger til korrekt skriftspråk. Da jeg hadde transkribert hvert enkelt intervju fra lydfil til skriftlig tekst, så ble både lydfile og skriftlige filene lagret på en datamaskin som var beskyttet med passord, i henhold til NSD sine krav til oppbevaring av data.

Kvale og Brinkmann (2015) er opptatt av at man lærer mye av en transkriberingsprosess, og at det er en god måte å lære seg intervjuteknikk ved å transkribere. På den måten kan man bli oppmerksom på hva man skal vektlegge, kunne reflektere over prosessen og eventuelle problemer ved å transkribere og intervjuer. Jeg hadde ikke transkribert på forhånd for å lære eller øve meg, men har lært mye av prosessen. Ved gjennomgang av lydopptakene opplevde

jeg at jeg kunne ha vært flinkere til å ta mindre plass i intervjuet. Jeg hadde en gjennomgående tendens til å forklare litt for mye, og i noen tilfeller var det litt for stor grad av aktiv lytting.

3.4. Reliabilitet, validitet og generalisering

Før jeg går inn i analyseprosessen, så vil jeg si noe om reliabilitet, validitet og generalisering. Reliabilitet kan knyttes til spørsmålet om studien er gjennomført på en pålitelig og tillitsvekkende måte. Det handler om hvordan studien er gjennomført, fra gjennomføring og transkribering av intervju til analyse og fremstilling av data (Thagaard, 2013). Jeg har etterstrebet å styrke min troverdighet som forsker ved å redegjøre for forskningsprosessen i dette metodekapittelet. Samtidig har jeg satt fokus på de svakheter i studien jeg har blitt bevisst, da utarbeidelsen av denne studien er en del av en læreprosess.

Validitet omhandler om vi måler det vi ønsker å måle og om vi får svar på problemstillingen (Jacobsen 2015). Dette er knyttet til tolkning av data, og handler om gyldighet på den tolkingen som forskeren har gjort. Validitet brukes altså for å vurdere om metoden jeg har valgt er riktige for å belyse problemstillingen på en god måte.

I kvalitativ forskning er **generalisering**, eller overførbarhet, et omdiskutert tema. Intensive forskningsdesign med få informanter, kan gi problemer med den eksterne gyldigheten. Det betyr at det er vanskelig å si at det man finner, kan gjelde for andre enn akkurat de man har undersøkt (Jacobsen, 2015). Hensikten med denne undersøkelsen er ikke å generalisere funnene annet enn til deltagerne i undersøkelsen. Resultatene jeg presenterer er ikke sannheter, men er mine tolkninger av de fortellingene som informantene har fortalt meg.

3.5 Analyse av data

All kvalitativ analyse starter med innsamlet data. I dette tilfelle utgjør det i hovedsak utskrifter av gjennomførte intervjuer og noen få notater. Den kvalitative forskningsprosessen er ofte preget av, til dels, flytende overganger mellom selve innsamlingen av data og analyseprosessen. Thagaard (2013) understreker at analyse og tolkning starter allerede under kontakten med deltagerne i intervjusituasjonen. Et eksempel på dette kan være

forskerens beslutning om hvilke temaer som utdypes i intervjuet, som igjen er basert på forskerens fortolkning av situasjonen. Som nevnt over, er dette også tilfelle i denne studien.

Dataene må struktureres på en eller annen måte, noe som alltid innebærer en oppdeling av helheten i et sett enkeltelementer. Vi forsøker vi å se delene i lys av helheten, ved at vi for eksempel sammenstiller flere intervjuer og ser på hva de har til felles, eller hva som skiller dem. Analyse av kvalitative data gjøres ved at man veksler mellom å analysere deler og enkeltelementer på den ene side og helhet på den andre siden, en såkalt hermeneutisk tilnærming (Jacobsen, 2015). Malterud (2011) skriver at dekontekstualisering tillater oss å løfte ut deler av stoffet og se nærmere på det sammen med andre elementer av materialet som sier det samme. I rekontekstualiseringen skal vi sørge for at de svarene vi har lest ut av det dekontekstualiserte materialet fortsatt stemmer overens med de sammenhenger der de ble hentet ut. Når vi vurderer hvordan vi skal analysere data er det viktig at vi også tar stilling til hvordan resultatene skal fremstilles. Når vi retter oppmerksomheten mot temaer i materialet, analyserer vi informasjon fra alle deltagerne om ett tema. Et hovedpoeng er å gå i dybden på de enkelte temaer. Temasentrerte analyser kritiseres for at de ikke ivaretar det helhetlige perspektivet, fordi når vi sammenligner utsnitt av tekster fra de ulike deltagerne i undersøkelsen, så løsrives elementet fra sin opprinnelige sammenheng (Brinkmann og Thagaard, 2015). Jeg har vurdert det som mest hensiktsmessig å presentere data fra denne undersøkelsen temabasert. Samtidig har jeg vært oppmerksom på at utsnitt har vært tatt ut av kontekst, men hatt fokus på at meningen i utsagnet ikke har endret betydning.

Derfor, for å strukturere og analysere mine data har jeg tatt utgangspunkt i en analysemetode som betegnes som systematisk tekstkondensering (STC). Dette er en analysemetode som er utviklet for kvalitativt forskningsmateriale. Dette er en tematisk, induktiv analysemetode som er inspirert av Giorgis fenomenologiske analyse og revidert av Kirsti Malterud (2012). Fordelen med STC er ifølge Malterud at den ikke krever omfattende kunnskap om fenomenologisk filosofi for å kunne brukes på en god måte, og egner seg derfor for nybegynnere på feltet.

Analysemetoden har en beskrivende, deskriptiv tilnærming, som søker å presentere deltagerens opplevelser slik de er uttrykt av informantene selv, fremfor å utforske en

eventuell underliggende betydning. Metoden har en ambisjon om å presentere eksempler fra menneskers livsverden, fremfor å dekke hele rekken med potensielle fenomen som avdekkes (Malterud, 2012). Metoden er med det egnet for deskriptiv analyse av fenomener, og jeg vurderer således at den vil vær en god analysemetode for min forskning. Metoden er også egnet for studier med en hermeneutisk tilnærming og i tråd med mitt vitenskapsteoretiske ståsted.

Analysen i STC metoden gjøres i 4 trinn og gjennomganger:

1. Få et helhetsinntrykk (fra kaos til tema)
2. Identifisere meningsbærende enheter (fra tema til koder)
3. Abstrahere innholdet i de meningsbærende enhetene (fra kode til abstraksjon)
4. Sammenfatte betydningen av dette (fra abstraksjon til kategori).

Få et helhetsinntrykk (fra kaos til tema)

I den første gjennomgangen av innsamlet data ønsker jeg som forsker å få et overblikk og helhetsinntrykk over datamateriale, som fra kaos til tema. Intervjuene er som beskrevet over transkribert ord for ord. Å lete etter foreløpige tema er startskuddet for å organisere data, men det er allikevel for tidlig å kategorisere datamaterialet endelig, da dette krever mer utdypning med systematisk og kritisk refleksjon. I denne fasen forsøkte jeg å tilnærme seg data med et åpent sinn og et ønske om å virkelig lytte til informantens stemme. Jeg lette etter tema som kunne si noe om opplevelsen av å være utenfor arbeid eller utdanning, men med fokus på helheten i datamaterialet fremfor å gå i detaljer. Jeg valgte ut 8 foreløpige tema. Det var litt mer en anbefalt for at det skulle være optimalt håndterlig. Samtidig gav dette en pekepinn om at det innsamlede datamaterialet favnet bredt. Denne prosessen ble skriftliggjort ved å lage tankekart på hver deltager, som i neste omgang ble sammenfattet. Å utarbeide et tankekart var ikke en del av STC metoden, men hjalp meg å få litt mer oversikt. Det som kom til syne i dette første forsøk på å skape tema ut av kaos ga meg følgende foreløpige tema: mestring og mestringsfølelse, motivasjon, Mål, muligheter og drømmer for fremtiden, selvinnsikt, individualisering, relasjoner og signifikante andre, overganger, og tilslutt karrierekompetanser, som henger sammen med alle de overnevnte. Dette ble utgangspunktet for trinn 2.

Identifisere meningsbærende enheter (fra tema til koder)

Trinn 2 er en mer systematisk gjennomgang av materialet, linje for linje. Det handler om å velge ut tekst som bærer med seg kunnskap om ett eller flere tema, fra trinn 1, og som sier noe om problemstillingen. Dette var et møysommelig og tidkrevende arbeid. Prosessen fortsatte ved å justere de foreløpige temaene til mer presise koder, samtidig som de de meningsbærende enhetene ble klassifisert og sortert i grupper, hvor de ble merket med markørpenn i hver sin farge. Det er dette arbeidet som kalles koding. Kodene skal ikke reprodusere emner eller tema i intervjuguiden, men fremarbeides gjennom analyseprosessen. På den måten søker man å frigjøre seg fra forventninger man som forsker kan ha med seg inn i analyseprosessen. Jeg erfarte at noen av de foreløpige temaer jeg hadde valgt var delvis overlappende. Det var f.eks. vanskelig å skille mellom tema som omhandlet mål og motivasjon, de ble derfor «slått sammen» til en kode.

Abstrahere innholdet i de meningsbærende enhetene (fra kode til abstraksjon)

Analysens tredje trinn er målet å gå fra koder til mening. Prosessen skjer ved at man tar for seg en og en kode, og sorterer materialet inn i nye meningsbærende enheter, som igjen sorteres inni undergrupper. Hver undergruppe omformuleres ved å abstrahere og fortette innholdet i de enkelte meningsbærende enhetene, for på den måten å sammenfatte og gjenfortelle den aktuelle undergruppen. Dette var både tidkrevende og utfordrende. Jeg vurderte kontinuerlig om mine abstraksjoner ble nettopp dette, og var redd for å miste vesentlige data i denne prosessen. Videre ble innholdet fortettet i hver undergruppe ved å utvikle «kunstig sitater». Malterud (2012) beskriver dette som et artefakt forankret i data. De kunstige sitatene var en måte å sammenfatte innholdet innenfor den enkelte undergruppe. I de tilfellene jeg vurderte det som naturlig har jeg også benyttet direkte sitater fra informantene. Det var viktig for meg som forsker at «stemmen» i materialet skulle bli bevart, hvilket også førte til at jeg kanskje for stor grad tok med sitater og artefakter inn i analysen. Den delen av data som jeg mente ikke var relevant i forhold til problemstillingen, ble lagt til side.

Sammenfatte betydningen av dette (fra abstraksjon til kategori).

I fjerde trinn sammenfattes betydningen av foregående trinn, og den analytiske teksten ble formulert. Den består av en sammenfatning av kunnskapen fra hver enkelt kodegruppe og

undergrupper. Sammen med de kunstige sitatene utgjør dette presentasjonen av data. Det ble også løpende vurdert om det kunstige sitatet fra trinn 3 fortsatt illustrerer den analytiske teksten som er skrevet til de forskjellige undergrupper. Funnene ble validert ved å rekontekstualisere mot det opprinnelige materialet, det vil si vurdere de opp mot de opprinnelige intervjutranskriptene.

Gjennom hele analyseprosessen har det vært viktig å ta et steg bakover for å reflektere over om tidligere trinn har vært hensiktsmessige og riktige. På den måten har prosessen gått mellom trinn 1 til 3 flere ganger, for å sikre at resultatene er representative for de data som er samlet inn. Tilslutt sto jeg igjen med 3 tema og 9 underkategorier.

- Tanker om tiden som kommer.
  - Drømmer og planer for fremtiden
  - Drømmer om en vanlig hverdag. (kortsiktige målsetninger).
  - Tanker om videre utdanning
- Mestring
  - Mestringstro og forventning
  - Mestring av hverdagen
  - Mestringsforventning.
- Relasjoner og signifikante andre
  - NAV
  - Signifikante andre ellers.
  - Sosial status

3.6. Etske vurderinger og mulige feilkilder.

All vitenskapelig virksomhet krever at forskeren forholder seg til gjeldende etiske prinsipper. De etiske reglene definerer deltagerens rettigheter i et forskningsprosjekt, og forskernes ansvar ovenfor dem. Dette kan gjelde internt i forskningsmiljøer, men også i relasjon til omgivelsene rundt. Kvalitativ forskning med intervju som metode, innebærer ofte at vi bryter inn i privatsfæren til våre informanter. Dette kan i noen tilfeller stille oss ovenfor etiske dilemma, ved at vi i ønsket om å kartlegge noe kan komme i skade for å krenke noen av de vi undersøker (Jacobsen, D.I 2015). Som forsker så ønsker jeg å opptre korrekt etter gjeldende etiske retningslinjer. Jeg vil derfor i det følgende trekke frem noen etiske betraktninger som jeg har gjort meg i prosessen ved dette forskningsarbeidet.

Jacobsen (2015) trekker frem tre grunnleggende krav som man bør ha som målsetning å oppfylle når det gjelder undersøkelser om andre mennesker. Dette er informert samtykke,

krav til privatliv og krav til å bli korrekt gjengitt. Kvale og Brinkmann (2015) beskriver fire områder som tradisjonelt diskuteres i forbindelse med etiske retningslinjer for forskere, og trekker også frem informert samtykke, fortrolighet (konfidensialitet), konsekvenser og forskerens rolle. Jeg vil i det følgende redegjøre for hvordan jeg forholdt meg disse punktene.

Forskningsprosjekter som forutsetter behandling av personopplysninger, faller inn under personopplysningsloven fra 2001, og er med det meldepliktige. Så derfor, noe av det første jeg gjorde i arbeidet med dette masteroppgaveprosjekt var å melde inn til Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). De godkjente mitt prosjekt med informasjon om betingelser for behandling av personopplysninger.

3.6.1. Informert samtykke og konfidensialitet

Den grunnleggende forutsetningen for begrepet informert samtykke er at den som undersøkes, skal delta frivillig i undersøkelsen. Den frivillige deltagelsen skal være basert på at den som undersøkes vet alt om «hvilke farer og gevinster» en slik deltagelse kan medføre (Jacobsen, D.I. 2015). At samtykke er fritt, betyr at det er avgitt uten ytre press fra andre og at det er informert betyr at deltagerne i prosjektet orienteres om hva deltagelse innebærer.

I min studie reflekterte jeg spesielt over hva informert samtykke innebar for personene i min studie. Det var på forhånd ikke mulig å si noe om resultatet og tolkningen av de innsamlede data og inkludere dette i kontrakten om deltagerens samtykke, siden vi jo ikke kunne si noe om på forhånd. Jeg visste ikke noe om utfallet eller tolkningen på dette tidspunktet. Det kan derfor være vanskelig å gi informantene i prosjektet et fullstendig bilde av hva deltagelse i forskningsprosjektet innebærer. Jeg mener at jeg etter beste evne har gitt nødvendig informasjon, slik at informantene fikk en god forståelse av prosjektets målsetning. Flere av informantene uttrykte at de syntes temaet var viktig og at de var glade for å delta. Det ble gitt informasjon om anonymitet og informert samtykke ble innhentet ved at de signerte forelagt skjema (vedlegg 4). Informantene i undersøkelsen ble med dette informert av meg personlig både muntlig og skriftlig. Prinsippet om informert samtykke sikrer altså deltagerne en viss kontroll over egen deltagelse

Et annet grunnprinsipp for etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om konfidensialitet. Prinsippet om konfidensialitet stiller krav til hvordan forskeren håndterer den informasjonene som deltagerne har gitt. Det innebærer at de som gjøres til gjenstand for forskning har krav på at all informasjon de gir, blir behandlet konfidensielt og at informantene i prosjektet skal anonymiseres når resultatene av undersøkelsen presenteres. Dette innebærer at man må bruke pseudonymer og eller kodenummer (Thagaard, T. 2013). For meg var det naturlig å bruke pseudonymer. Data som kunne identifisere informantene ble lagret og oppbevart på et annet sted enn innsamlede data. Det var kun jeg, som forsker, som hadde tilgang til dette materialet. I mitt arbeid har jeg behandlet konfidensialitet som meget viktig, fordi jeg oppfatter at temaet for studiet er sensitivt og til en viss grad tabubelagt. Man kan som forsker oppleve dilemma mellom hensynet til deltagerens anonymitet og hensynet til å fremstille resultatet på en måte som oppfyller kravene til pålitelighet og etterprøvbarehet. Metodisk sett er det viktig å presentere informanten slik vedkommende fremstår for forskeren, men etisk sett er det viktigst å skjule hans eller hennes identitet. Jeg opplevde ikke dette som problematisk i min studie, og føler meg trygg på at informantene ikke kan gjenkjennes ut ifra de data som fremkommer i denne studien.

Deltagelse i intervjuundersøkelser kan representere problemer når de leser resultatene for undersøkelsen. Hvis informantene kjenner seg selv igjen i teksten, så kan det å se egne utsagn i en analytisk sammenheng, virke provoserende, opprørende eller på annen måte ubehagelig. Jeg har i min skriveprosess tatt hensyn til dette, men forsøkt etter beste evne å ikke la dette gå på akkord med det metodiske og et riktig forskningsresultat. Prinsippet om konfidensialitet omfatter med dette også spørsmål om gjenbruk og lagring av informasjon. I dette tilfelle har NSD begrenset datas lagringstid til november 2019, og data blir derfor slettet i henhold til dette, dvs. så snart de hadde tjent sitt opprinnelige formål. I mellomtiden er de personidentifiserbare opplysningene lagret separat og ikke elektronisk. I arbeidet med dette forskningsprosjektet mener jeg at alle hensyn til konfidensialitet er tatt etter beste evne og mening.

3.6.2. Konsekvenser

Et tredje prinsipp for en etisk forsvarlig forskningspraksis er knyttet til de konsekvensene forskningen kan ha for deltagerne. Thagaard (2013) fremhever at forskeren har et ansvar for

å unngå at de som utforskes utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger. Som forsker er det viktig å vise respekt for individets privatliv, og det er viktig at forskeren understreker at informanten selv bestemmer hva som skal deles i intervjusituasjonen.

Som forsker tenkte jeg nøye igjennom hvilke konsekvenser det kunne ha for informantene å delta i studien. Siden jeg har oppfylt kravet til anonymitet kan jeg ikke se noen negative konsekvenser ved å delta i denne studien. Erfaringer fra intervjuundersøkelser viser at personer som blir intervjuet kan synes det er interessant, fordi det å fortelle om seg selv til en interessert lytter kan bidra til at de får mer innsikt i sin egen situasjon. Personer som blir intervjuet kan oppleve situasjonen som en mulighet til å reflektere over tema som blir tatt opp. I dette tilfelle så opplevde jeg at informantene allerede før intervjuene hadde reflektert en god del over det aktuelle tema. Dette hang sammen med konteksten informantene og utvalget var hentet fra. Jeg opplevde ikke at noen av informantene ble skadelidende under intervjuet, selv om flere tydelig ble følelsesmessig berørt av intervjuet. Flere av deltagerne uttrykte at de var glade for å bidra til tema som de opplevde som viktig for dem selv.

3.6.3. Mulige feilkilder

Som forsker er det viktig å være oppmerksom på mulige feilkilder når det gjelder datainnsamling, og det er viktig med åpenhet rundt dette. Det skal allikevel nevnes at det i hele prosessen har vært full åpenhet ovenfor informantene om min rolle som forsker, og jeg har ikke på noe tidspunkt observert at dette påvirket data eller var problematisk på noen måte for informanten.

Noe av opptakene, hadde dårlig lyd kvalitet. Jeg hadde på forhånd sjekket og prøvet ut lyd kvaliteten med direkte opptak fra PC. Det viste seg at mikrofon ikke var riktig plassert i forhold til informant, og lyd gjengivelsen ble dårlig på det første intervjuet som ble gjennomført. Dette førte til at datainnsamlingen ble ufullstendig, da jeg ikke hadde et korrekt lydbilde og derfor ikke klarte å oppfatte alle ord. Transkriberingsprosessen ble derfor vanskelig, og nærmest umulig på det første opptaket. Jeg var redd for å ikke huske godt nok hva som ble sagt, og valgte derfor ikke å inkludere dette første intervjuet i studien. Ved de påfølgende intervjuer ble opptakene gjort via lydopptak på telefon, og lyd kvaliteten ble perfekt.

Jeg møtte informantene i tiltaksarrangørens fysiske lokaler, det vil si i et miljø hvor de vanligvis møter sin veileder i tiltaket de deltok i. Informantene kan for eksempel ubevisst ha inntatt rolle som veiland, eller kanskje ubevisst behandlet meg som veileder, siden det er det de vanligvis gjør i disse lokalene. Siden tiltaksarrangør, som i denne sammenhengen også representerer NAV, ikke har en nøytral rolle ovenfor deltager, så er det tenkelig at dette kan ha påvirket studien. Jeg tenker da spesielt på at NAV har sin egen agenda og målsetning i møtet med deltager i tiltaket/ informanten. Dette målsettingen realiseres i NAV sin målsetning «flere i arbeid og færre på trygd», og kan hypotetisk sett være en annen en informantens egen. I tillegg kan maktfordelingen mellom informant/deltager i tiltaket og NAV oppfattes som skjevfordelt, ved at det ofte er plikter og rettigheter i forhold til økonomi forbundet med denne relasjonen. Hvis informantene oppfattet meg som intervjuer relatert til NAV så kan dette ha påvirket hva de valgte å gi av informasjon. I ettertid så kan jeg se at det kunne vært hensiktsmessig å valgt å møtes på en nøytral grunn, selv om jeg understreket min rolle som student i faget karriereveiledning.

4.0. Empiriske Funn - resultater av analysen

I dette kapittelet presenteres empirien. Først vil jeg gi en kort presentasjon av informantene i undersøkelsen, og deretter presenteres empiri som fremkommer etter STC analysemetoden som er gjort rede for tidligere.

4.1. Presentasjon av informantene.

Selv om intervjuene er gjennomført ved støtte til en intervjuguide og oppsatte temaer, så ble de gjennomførte intervjuene forskjellige, både i innhold og lengde. Slik jeg ser det, er dette beroende både på grunn av min egen utvikling som intervjuer, men også fordi informantene er forskjellige som personer med forskjellige historier. Jeg har allikevel hatt til hensikt å fremstille hver og en av dem, slik de fremstår for meg som forsker.

Jeg har snakket med 4 unge mennesker i alderen 19-27 år. De er på tidspunktet intervjuet gjennomføres ikke er i arbeid eller utdanning. De er alle deltagere i det samme tiltaket som er initiert av NAV, men gjennomført av en privat tiltaksarrangør. Tiltaket er basert på individuell tilrettelagt oppfølging for ungdom, i alderen 18 til 29 år. To av informantene har

gått på høyskole i forskjellig varighet, en har fullført bachelorgrad og den andre har 2 årsheter på høyskolenivå. Begge disse har valgt kunstneriske karrierer, med et relativt smalt arbeidsmarked. De snakker begge om å utvikle seg et «navn» i bransjen før man kan begynne å tjene penger og forsørge seg selv. De to andre kandidatene har ikke fullført videregående skole i ordinært løp. En er fortsatt er ung nok til å ha rettighet (ungdomsrett) for å fullføre videregående skole.

To av informantene forteller om helsemessige utfordringer, forbundet til psykisk helse. Jeg ser ikke bort ifra at informantene med psykiske diagnoser og utfordringer, at sykdommen påvirker deres opplevelse av å være utenfor arbeid og utdanning. For eksempel så kan det være naturlig for meg å anta at en angst eller depresjon vil påvirke hvilken opplevelse informanten har av sin mestringstro og selvtillit. Jeg har valgt å ikke gå nærmere inn på dette, da dette for det første, helse ikke har vært tema i samtalen, og at jeg som student heller ikke har helsefaglige kompetanse. I økende grad erfarer vi at unge og unge voksne faller utenfor arbeidslivet på grunn av psykisk helse, og tema er derfor meget relevant samfunnsmessig sett, men videre drøfting av dette ligger, slik jeg ser det utenfor rammene av denne studien.

Denne sammenfatningen er ikke ment som generalisering men som en første del av analyseprosessen for å gi leseren en introduksjon til det innsamlede materialet. I det følgende vil jeg kort presenterer hver enkelt informant:

Kim, 27 år.

Kim er en mann på 27 år. Han bor hos sine foreldre, etter noen år som borteboende student. Han måtte slutte i den forrige jobben sin som vikar i barnehage, da han av helsemessige årsaker ikke klarte å stå i denne jobben. Kim har fullført videregående skole, på linjen for studiespesialiserende med kunst & håndverk. Han startet høyskolestudier innen design, kunst og håndverk. Planen var å bli lærer innen kunst og håndverksfag. Han fullførte ett år, før han fant ut at det ikke var lærer han ville bli. Han skiftet så over til folkehøyskole hvor han fikk fordype seg i tegneserie og animasjon. Han forteller at han trivdes godt her og fikk mange gode venner, så godt at han var her i ett år ekstra. Deretter startet han som student i Oslo, på Norges Kreative høyskole. Også her fullførte han et år, men avsluttet bachelorløpet

da han følte det var for dyrt, og at det han lærte ikke var relevant i forhold til å få en betalt jobb. I de påfølgende årene så jobbet han litt i kantine og ganske mye i barnehage. Han forteller at han var flink i jobben sin, men måtte slutte på grunn av angstproblematikk. Han forteller at dette ikke var forenlig med å ha ansvar for små barn.

Planen fremover er å jobbe som illustratør og kunstner og kombinere dette med en jobb som kan «betale regningene». Han har vært i flere arbeidstreningsplasser, også på intervjuetidspunktet, men uttrykker at han er veldig skuffet over at det ikke er jobb i etterkant av praksis, kun «opplæring».

Lise, 25 år.

Ung kvinne 25 år, ferdig utdannet med en Bachelorgrad i Film og TV produksjon. Hun er for tiden hjemmeboende hos sin mor med samboer, men har bodd for seg selv i studietiden, blant annet med et år i England. Det er 2 år siden hun fullførte sin utdanning, og har ikke lykkes med å få en jobb, verken som er faglig relevant i forhold til utdannelsen eller annet. Hun har jobbet litt som frivillig på en filmfestival. Hun forteller at hun ved to anledninger har startet på høyskolestudier som hun ikke fullførte. Først studerte hun Japansk, men avsluttet fordi hun vurderte at hun ikke ville eller kunne jobbe med dette, og bedre å ha som hobby. Etter Bachelorgrad innen film, så startet hun på en årsenhet med Nordisk språk og litteratur. Hun avbrøt disse studiene fordi hun opplevde at nynorsk var vanskelig og meningsløst i forhold til en karriere som manusforfatter. Lise har tidligere hatt noe jobb i blomsterbutikk og litt i skole. Hun forteller at hun i perioder har søkt på et bredt spekter jobber, for å få noe som kunne gi inntekt for å dekke studielån og livsopphold. Etter at hun startet i tiltak har hun hatt mer fokus på å finne en jobb som er relevant i forhold til utdannelsen. Hun drømmer om å kunne jobbe som manusforfatter, og forteller at dette innebærer en prosess med å søke midler fra Norsk Filminstitutt, som gir stipend til kommende manusforfattere.

OLE, 19 år.

Ung mann på 19 år, som har vært uten aktivitet etter at han valgte å avslutte videregående skole etter et år, yrkesfaglig linje innen bygg og anlegg. Han sluttet skolen fordi han tenkte at det var bortkastet tid, og at det ikke var noe for han. Tanken var å begynne å jobbe, men han

klarte ikke å motivere seg til jobbsøk, og så gikk tiden. Han har vært 2 år utenfor arbeid eller skole, og forteller at han i denne tiden har fått liten bistand til å komme i aktivitet. Han sier at han kan ta videre utdanning, men så lenge han ikke vet hva han har lyst til, eller hvilken retning han vil gå, så er det bortkasta tid å gå på skole. Han er mer positiv til full opplæring gjennom praktisk arbeid, hvis han bare finner ut hva han vil.

Ole har kun vært kort tid i det aktuelle tiltaket, og før intervjuet kommer det frem at han skal begynne i arbeidstrening hos en Clas Ohlsson butikk i nærmiljøet dagen etter. Han er veldig spent på dette, og forteller at han gleder seg.

MOLLY, 25 år.

Molly er en ung kvinne på 25 år, hun har samboer og et barn på 2 år. Molly har hatt flere jobber av kortere varighet, men har i de 3 siste årene hatt en periode hvor hun «bare» har vært behandling for psykiske helse. Dette var i tiden frem til hun startet i tiltaket hun nå deltar i. Hun har ikke fullført videregående skole i ordinært løp, og forteller at hun falt ut av skolen allerede etter første året på videregående skole. Hun startet på linjen for studiespesialiserende, men sluttet etter hvert. Siden hun var 17 år, så har hun startet og sluttet, både når det gjelder arbeidsplasser og skole/ utdanning. Hun har hatt flere jobber, som hun har klart å skaffe selv, men som hun ikke har klart å holde på. Hun har tidvis tatt opp utdanningen igjen, - flere ganger på både offentlig skole, Steinerskolen og et privatgymnas. I dag mangler hun kun et fag før hun har studiekompetanse. Hun drømmer om en dag å bli lærer, men ønsker først å jobbe noen år, før hun starter utdannelsen. Molly er i arbeidstrening 3 dager i uken, i regi av tiltaket hun deltar i, og forteller at hun trives veldig godt. Hun er opptatt av at hun opplever stor grad av mestring i denne arbeidstreningen.

4.2 Presentasjon av data og resultater av analyse

I det følgende vil jeg presentere data og resultatene av analysen som er gjort. De ulike kategoriene som blir redegjort for i dette kapittelet viser ulike sider som informantene har beskrevet, og som jeg, som forsker, forstår som deres opplevelse. De kategoriene og tema

jeg mener har fremkommet i det innsamlede materialet, danner det det empiriske grunnlaget for å svare på problemstillingen:

Hvordan opplever unge voksne, på tiltak i NAV, å være i overgang mot arbeid eller utdanning?

Som jeg tidligere har gjort rede for i metodekapittelet, så er analysen som er gjennomført etter STC metodikk. Her har jeg også beskrevet hvordan jeg konkret har gått frem i denne prosessen. Jeg arbeidet frem 3 tema, som igjen er delt inn i ytterligere 11 underkategorier:

- Tanker om tiden som kommer.
  - Drømmer og planer for fremtiden
  - Drømmer om en vanlig hverdag. (kortsiktige målsetninger).
  - Tanker om videre utdanning
- Mestring
  - Mestringstro og forventning
  - Mestring av hverdagen
  - Mestringsforventning.
- Relasjoner og signifikante andre
  - NAV
  - Signifikante andre ellers.
  - Sosial status

Tema: Tanker om tiden som kommer.

Drømmer og målsetninger for fremtiden

I en verden hvor vi alle stadig blir fortalt at vi kan bli hva vi vil (kilde) og selvrealisering står høyt på agendaen, så er det interessant å dykke ned i hvilke drømmer og planer de unge voksne har for fremtiden. Det ligger i samfunnsdialogen at det er en uendelighet av muligheter, og de som er unge i dag, kan velge fra øverste hylle. At dette ikke alltid oppleves som uproblematisk, sier Ole noe om:

«Alt er jo åpent... Det er flere som sier at, hvis du vil, så kan du... det er sånn at hvis jeg vil gjøre noe - Og hvis jeg vil, og vil prøve – gidder å prøve. Du kan jo bli hva du vil bare du vil nok»

I denne studien ønsket jeg å få informantene til å heve blikket og tenke litt «stort» på mer langsiktige mål, de ble de spurt om, hva de ønsket å se, når de som 80 åring så tilbake på livet sitt. Molly setter ord på dette ved å fortelle at hennes drømmer for fremtiden endret seg da hun ble mor:

«Jeg drømte om fancy biler, masse penger og en penthouseleilighet ved Central Park i New York. Men da jeg ble mor, da forandret de tankene seg veldig! Nå tenker jeg det er viktig å sette seg et realistisk mål. Målet mitt er å eie min egen leilighet, og å ha noe å gjøre i hverdagen, som man liker. Det er ikke for mye å be om - det er et helt realistisk mål.

Kim drømmer om å jobbe som kunstner, men er beskjeden nok til å anta at han ikke kan leve av dette som eneste inntektskilde, og ønsker seg derfor en «vanlig» jobb ved siden av. Det synes han ikke er for mye å be om. Hans overordnede mål er kanskje preget av at han de siste årene har hatt vanskelige perioder, så nettopp det å være **glad** er en følelse som står øverst på hans liste når det gjelder drømmer om fremtiden. Så er de andre målene hans mer som delmål for å være glad. Det å jobbe som kunstner men med en vanlig jobb ved siden av, så han kan betale husleie og mat, synes han er en rimelig plan.

Lise våger også å drømme om litt mer enn akkurat å få hverdagen til å gå rundt. Hun har drømmer og målsetning som synes mer basert på verdier, som å gjøre en forskjell for andre og gjøre suksess i en karriere som manusforfatter. På samme måte som Kim over, har hun valgt et kunstnerisk yrke og de uttrykker begge at det å jobbe med noe som de liker er viktig.

«Jeg håper å kunne se tilbake på en karriere og tenke at jeg har inspirert andre til å følge sine drømmer eller få et bedre liv på en eller annen måte».

Å jobbe med noe man liker fremheves som viktig for alle informantene. Det begrunnes også med at det er vanskelig å ha en jobb man ikke trives i, for eksempel hvis man kjeder veldig, så kan det være at man ikke klarer å ha denne jobben og «faller ut». En av informantene trekker frem et slags dilemma, når man ser seg tvunget til å jobbe med noe man ikke liker, bare fordi man må «trenger en jobb» og må ta til takke med en jobb man ikke er interessert i eller liker.

Den yngste av informantene skiller seg ut ved at han syntes det var veldig vanskelig å svare på spørsmål om drømmer og mål. Han har ikke gjort noen karrierevalg for fremtiden, og forteller at dette er også årsaken til at han sluttet på videregående skole. Han forteller at han hadde forsøkt å finne ut av det, men han hadde ingen klare interesser eller funnet noen som motiverer han. Ikke utover at han ville ha en jobb. Han understreker at det å ha noe å

gå til hver dag med rutine og struktur i hverdagen, og hva han kaller for et stabilt liv. Dette er viktig for han, selv om han legger til et litt usikkert, «skal prøve i hvert fall da», som om han ikke er helt sikker på at det er en målsetning som er realistisk.

Drømmer om en «vanlig» hverdag.

Alle de fire informantene hadde som mål å få seg en betalt jobb, gjerne så fort som mulig. Det ligger litt i kortene at en betalt jobb er løsningen på den situasjonen de er i, selv om de også var positive til videre utdanning hvis det var verktøyet til å få denne jobben.

Ole forteller at han hadde en klar målsetning om å finne en jobb, da han sluttet skolen, men klarte ikke å starte prosessen som jobbsøker. Han forteller at han i løpet av 2 år mellom skole og tiltaket ikke har søkt på jobber, selv om målet var klart.

«Jeg hadde egentlig en plan da. Det var å jobbe, for å ha noe å gjøre og ha en inntekt, for å finne ut hva er det jeg faktisk vil. Men så langt kom jeg aldri (...) for det skjedde jo ikke. Følte at det ble ganske vanskelig alene».

Flere av informantene trekker frem at den økonomiske situasjonen oppleves som vanskelig når man lever på stønad fra NAV. Livet blir satt litt på vent fordi man bor hjemme hos foreldrene, når man egentlig er voksen, spesielt når man har bodd flere år utenfor foreldrehjemmet og må flytte hjem igjen. Noen har også tatt opp studielån og er opptatt av å overholde de økonomiske forpliktelsene.

«Du får ikke lønn som gjør at du kan flytte ut og som man trenger for å leve ditt eget liv. Nå bor jeg hjemme hos foreldrene og får sånn stønad fra NAV. Da føler jeg meg litt mindre verdt»

Tanker om videre utdanning:

De fire kandidatene jeg har intervjuet har i varierende grad fullført utdanning. Når man vet at utdanning minsker risiko for å arbeidsledighet og utenforskap (referanse), så synes tema om videre utdanning sentralt. Alle informantene er positive til videre utdanning og skolegang, men med visse betingelser. Dette gjelder også for de 2 av informantene som har utdanning på høyskolenivå. Det synes som at det er minst aktuelt for Lise som har fullført en Bachelorgrad. Hun har vurdert å studere til en høyere grad, men er usikker på hva dette

vil gi henne, og vurderer dette i forhold til kostnaden ved høyere studielån. Hun ønsker å jobbe og bruke den utdannelsen hun har så langt, før hun vurderer om det er lurt å ta mastergrad. Hun vurderer kostnaden ved et større studielån opp mot nytteverdi.

Ole er den av informantene med lavest utdanning med et år gjennomført på yrkesfag i videregående skole. Han kan vurdere å fortsette utdanning hvis han finner noe han faktisk har lyst til, men mest ønsker han seg en praktisk opplæring gjennom jobb. Han opplevde skolen som veldig teoretisk. Han uttrykker en opplevelse av at det han lærte ikke var relevant og nyttig i arbeidslivet, slik han så det for seg. Han nevner fag som nynorsk, norsk og engelsk som eksempler på dette.

«Jeg kan gå videre på skole hvis jeg må. Hvis jeg finner ut av hva jeg faktisk har lyst til. Det er sikkert bra med skole, men føler at det er bortkasta tid da, - det har lissom ikke noe å gjøre med det jeg skal. Skal jeg først sitte på skolebenken, så ville jeg jo lære noe om det jeg skal gjøre i fremtiden».

Ole var positiv til en mer praktisk tilnærming med opplæring i bedrift, og mente at han på den måten vil lære mer av hva han mente å ha bruk for i den aktuelle jobben. Han har hørt at det finnes ordninger og forskjellige andre måter å få utdanning i jobb, og tror at det hadde vært en bedre læremåte for han. Dette har ikke vært fulgt opp verken av han selv eller andre.

Da Molly var 14 år drømte hun om å bli lærer, og nå har hun nylig gjenvunnet troen på at hun kan klare å gjennomføre denne utdannelsen. Hun forteller at hun ikke har det veldig travelt, og at hun vil være sikker på at hun klarer å gjennomføre når hun først begynner. Hun ser for seg at hun kan ta utdanning ved siden av jobb, og er ikke så opptatt av å følge et normert tidsløp for utdanning.

«...ikke noe press med å ta utdannelsen nå, om jeg vil vente 10 år, så er det ett fett».

Både Lise og Kim har høyere utdanning, og har erfaring i å avslutte studier og studieløp som de ikke syntes var relevante. Lise startet studier i japansk, men avsluttet etter noen måneder da det ble klart for henne at dette ikke var noe hun hadde lyst til å jobbe med, selv om det var en interesse hun hadde. Etter at hun hadde fullført sin bachelor grad så startet hun

studier som hun i utgangspunktet kunne styrke den utdannelsen hun hadde, men også fordi hun ikke fikk jobb. Hun opplevde at dette studiet ikke var relevant, og trekker spesielt frem at nynorsk var veldig sentralt i dette studiet., og det opplevde hun ikke meningsfullt i forhold til at hun hadde et er internasjonalt fokus.

Kim har gjort flere omvalg i høyere utdanning. Først begynte han på en lærerutdanning men avsluttet etter et år, da han opplevde at dette ikke var noe for han. Han gikk folkehøyskole, den samme linjen 2 år på rad og trivdes godt med det, og som også ga han inspirasjon til å starte på en privatskole innen kunst og design. Han opplevde at dette ikke var så relevant i forhold til hva han så for seg å jobbe med, så han avsluttet studieløpet etter 1 år. De studieretningen han hadde valgt, innen kunst og tegning, opplevdes ikke som yrkesrettet og nyttige, fordi det ikke kvalifiserer han til en jobb. Han fremhever at det er viktig for han hvis han skal tilbake på skolebenken for å fullføre en utdanning.

«Jeg er optimistisk i forhold til å gå tilbake å studere mer, men det handler jo om å studere noe som kan få deg ut i jobb».

Tema: Mestring

Mestringsfølelse og mestringstro.

Flere av informantene forteller om erfaring i å ikke «få til» eller mestre, på flere områder. Det handler om å ikke klare å leve opp til egne forventninger, eller de forventninger de føler fra omgivelsene. Dette er noe som skaper vonde følelser, «man føler seg dritt» eller man blir «nedfor og lei seg». Dette er noe de fleste av oss kan identifisere seg med. En av informantene forteller om hvordan hun gjentagende ikke mestret å gå på skole, eller å holde på den jobben hun hadde fått. Det ble et gjentagende mønster, som hun ble sittende fast i. Hun beskriver, slik jeg oppfatter det, en god erfaring i å ikke lykkes med det hun begynner på:

«Jeg gikk første året på videregående og det var allerede der at det begynte å skjære seg, så jeg droppa ut. Også tok jeg ett år med litt stirring i veggen og litt småjobbing. Så gikk jeg på Steinerskolen. Jeg har lyst til å si ett år, men jeg var ikke der hele året. Jeg droppa ut. Så startet jeg på privatgymnas. Jeg har lyst til å si et år, men jeg var

ikke der hele året. Det gikk heller ikke. Så tok jeg vel et fri år igjen, jobbet noen måneder på en kafe, og jobbet noen måneder i en barnehage, og jobbet noen måneder i en annen butikk og en annen butikk. Slutta og stirra i veggen igjen. Begynt og ikke fått det til... Det har jeg egentlig gjort både på skole og jobb i mange år. Jeg har lyst til å få en utdanning, men jeg ga opp rett og slett. Jeg når ikke den drømmen»

Når man har opplevd at man ikke mestrer, gjentagende ganger, så mister man troen på at man skal klare det neste gang, og i prosessen kan man gi slipp på målet eller drømmene sine, som Molly beskriver. Flere av informantene uttrykte tvil i forhold til dette. Molly forteller at hun da hun startet i tiltaket, så var forventningene til henne så lave, at hun ikke kunne feile. Det ga henne tro på at hun ville klare å innfri forventningene.

«Altså eneste forventningene her var at jeg bare skulle komme hit – jeg kunne ikke feile lissom, ingen som ble skuffet over meg eller fortalte meg at jeg hadde driti meg ut eller gjort noe feil».

Å starte med et lavt forventningsnivå, oppleve mestring, og så ta ett steg av gangen var Molly veldig opptatt av. Hun beskriver det som nøkkelen til å komme tilbake, små steg som hun mestret, og ikke direkte fra en passiv hverdag direkte til fulltidsjobb.

«Du kan ikke sitte hjemme og stirre i veggen i 3 år og forvente at du klarer full jobb med engang. Jeg har prøvd det flere ganger og gått på trynet hver eneste gang. Du supermann hvis du klarer det!»

Tidsperspektivet fremheves også som viktig. Dette kommer frem på flere måter i datamaterialet, at det finnes forventninger i samfunnet og omgivelsene ellers om at man skal følge et strømlinjeformet løp mot et mål. Klarer du ikke å holde tempo eller følge det forventede løpet, så faller du utenfor.

«Jeg tror mange ungdommer setter seg mål, og tror at om de skal nå målet, så må de forte seg. Enten må du sitte på ræva eller så må du løpe, men du kan gå.. Jeg tror det er litt sånn faktisk. Samfunnet vil at du skal løpe, men du orker ikke å løpe så blir du sittende i stedet».

Flere av informantene beskriver en passivitet som respons på at man opplever målet som uopnåelig, så gir man på en måte opp, og så skjer det ikke noe. Denne tilstanden beskrives som « å stirre i veggen», «det skjedde jo ikke noe» og «bli sittende på ræva». Jeg oppfatter dette som deres opplevelse av stillstand, og det å ikke være i prosess.

Hvor ligger lista egentlig når det gjelder forventninger? Jeg har tidligere presentert data som sier at målene bør være realistiske, hvis man skal ha forhåpninger om å klare det. Det gjelder forventninger man har til seg selv, og hvilke forventninger man møter, eller tror man møter fra samfunnet ellers. Det å sammenligne seg med andre, å ikke klare det «alle andre» klarer, å ikke være like flink som andre, det er viktig opplevelse:

«Jeg har jo kjent en masse på det at alle andre på min alder rundt meg prestere så bra, også sitter jeg der, og jeg vil også prestere bra, men så blir jeg sittende i sofaen og stirre inn i veggen og ikke gjøre noe med det».

Mestre hverdagen: (igjen)

Som tidligere beskrevet, så trekkes mestring av hverdagen frem som et viktig område. Det å ha rutiner og struktur å forholde seg til, de hverdagslige ritualene som mister mening når man ikke har noe å gå til eller noe man skal nå.

«Jeg ville gjerne gått tilbake i tid og sagt til meg selv: «hallo -få en hverdag! Det å dusje og kle på deg, drikke kaffe og være med noen andre er alfa og omega. For meg har det ikke vært forskjell på hverdag og helg på årevis. Det tror jeg er kjempeviktig. Det er viktig å få hverdagen»

Det å få hverdagen i orden, kan vise til mer enn bare rutinene, men også økonomi, egen bolig, studiegjeld og selvstendighet i forhold til foreldre. Det beskrives som at hele livet er litt på vent.

Mestringstro:

En av informantene trekker frem dette ved at hun har erfart at hun har klart det hun har satt seg fore, hun har nådd sine mål, fått mestringfølelse og troen på at hun også vil klare neste gang.

«så fort jeg har fått mestringsfølelse og ser at får til ting, så kan jeg ikke fatte og begripe at jeg ikke skal klare å ta den utdannelsen som jeg ønsker meg. Men for 3 år siden så tenkte jeg at det vil jeg aldri klare!»

Tema: Relasjoner og signifikante andre

Denne kategorien sier noe om hvordan det å forholde seg til andre mennesker og systemer oppleves som viktig. Dette gjelder i forhold til «hjelpere» for å komme videre i prosessen, men også opplevelsen av møte med velferdssystemet og de ansatte her.

NAV

Informantene er deltagere på et tiltak gjennom NAV, med individuelle tilrettelagt oppfølging. Det vil si at hvor tett oppfølging og målsetningen med tiltaket er tilpasset den enkelte. Det kommer tydelig frem at informantene er opptatt av forholdet til og samarbeidet med NAV, og flere av informantene beskriver hvordan de opplever den hjelp og bistand som de har fått og får. Først og fremst hos NAV, men også i forhold til det aktuelle tiltaket de deltar på, og i forhold til hvordan de opplever å være i arbeidstrening hos en arbeidsgiver.

Flere av informantene fortellere at de har fått mye hjelp av NAV, men det kommer frem at de unge synes at det tar lang tid og oppleves som krevende. En av årsakene til dette er at det er vanskelig å få kontakt med veileder i NAV, og man henvises til et sentralt telefonnummer, hvor det er lang kø. Nav opererer også med en svarfrist på 48 timer, hvis man ikke får svar på det man lurer på. Dermed oppleves kommunikasjonen ikke som veldig effektivt. Når det gjelder fysisk oppmøte på NAV kontoret, så opplevde informantene å ikke få ordentlig forklaringer på for eksempel hvordan et skjema skulle fylles ut:

«Det var en periode hvor jeg var på NAV nesten hver dag i 3 måneder fordi jeg ikke skjønnte det og fikk forskjellige beskjeder fra forskjellige folk. De som satt i skranken, sa at bare gå hjem og skriv denne og så leverer du denne ...- så dro jeg hjem og fylte ut noe som jeg egentlig ikke skjønnte noe av, så gikk det 4 uker så fikk jeg beskjed om at jeg hadde skrevet feil, så måtte jeg begynne på nytt igjen. Alt var veldig krevende og tok veldig mye tid».

Informantene var også opptatt av relasjonen til NAV-veilederen og mennesket bak systemet. De uttrykte at det kunne vært bra å ha en relasjon som de ble litt bedre kjent med, som man kunne snakke med eller spørre ordentlig. Det var slitsomt å ha «nye» veiledere å forholde seg til, og når det skiftet ofte opplevdes det som vanskelig å få bygget en god relasjon.

Flere forteller at de er lovet å begynne på et kurs, tiltak eller praksisplass, men opplevd at det ikke har blitt noe av, selv om de selv har tatt en aktiv rolle og etterspurt det. Flere av informantene beskriver at den hjelpen man mottar kan være personavhengig, det vil si beroende på hvilken veileder i NAV man har:

«Jeg, de første årene så fikk jeg ikke noe hjelp. Jeg kom innom der og snakket litt, søkte litt jobber, også dro jeg hjem. Så fikk jeg ny saksbehandler og det virka som at hun tok mer fatt i det. Så jeg føler at siden jeg fikk ny kontaktperson så har det gått oppover»

Ole forteller at det gikk ett år, mellom han droppet ut av videregående til han tok kontakt med NAV. Han uttrykker et ønske om at NAV skal være mer tilstede i prosessen, og opplevde at den oppfølgingen han først fikk, var meningsløs for han. Han ble satt til å «se på» ledige jobber, men dette var en aktivitet han selv ikke hadde tro på ville gi resultater.

«Jeg ønsker at NAV kan prøve å være litt mer tilstede, istedenfor å sette oss foran en PC og vente på at vi gjør noe. Jeg fant ingen ting – så ble jeg bare sendt hjem. Så kom det en ny dag og jeg skulle gjøre det samme. Og jeg sa ifra med en gang at jeg føler at dette ikke kommer til å hjelpe».

At selve byråkratiet rundt det å være tilknyttet NAV kan være vanskelig å forstå, spesielt hvis man er ung, og kanskje i tillegg syk. En av informantene beskriver hvordan hun måtte ha hjelp fra andre voksne i familien for å forstå skjemaer og papirer:

«Det har vært mest slitsomt med NAV er å være 19 år, og være syk og trenge økonomisk hjelp og ikke skjønne bæret av papirer og søknader – jeg skjønnte ikke halvparten av de ordene og uttrykkene som sto på de søknadene heller. Det er jo et system som er vanskelig å forstå. Pappaen min som er voksen og frisk, han skjønnte det heller ikke. Så når du er 19 år og syk, så er det veldig vanskelig å forstå systemet»

Etter å ha vært i «systemet» en stund så ble det lettere, og hun kaller seg profesjonell i forhold til å kjenne systemet. Hun tok selv ansvar for å forstå, ved at hun lærte seg å spørre om den minste lille detalj, så hun var sikker på at hun hadde forstått alt som var blitt sagt.

Selv om møte med NAV og byråkratiet kan oppleves problemfylt og utfordrende for en ung voksen som ikke er i arbeid eller utdanning, så opplever flere at hjelpen de har fått er god og hensiktsmessig. Og tilslutt også erkjennelsen av at man burde ha bedt om hjelp før, hvis man ikke klarer å motivere seg selv, så kan man gå til noen som kan hjelpe.

«Det er viktig å gå til noen som kan hjelpe deg.- Før det går så langt at du begynner å falle av.. da sånn som jeg gjorde. Fordi jeg kunne ha prøvd å få hjelp med en gang. Jeg kunne gått til NAV systemet så fort jeg hoppet ut av videregående. Det er en av de få tingene jeg angrer på. At jeg ikke prøvde å søke om hjelp kjappere...»

Om bruk av arbeidstrening (i tiltak og i NAV)

I det aktuelle tiltaket er bruk av arbeidstrening et verktøy som benyttes for å få de unge voksne raskere ut i arbeid og aktivitet. Arbeidstrening brukes for å opparbeide arbeidserfaring, eller for å få en fot innfor hos en arbeidsgiver, med tanke om ansettelse i etterkant. Blant informantene er det delte meninger og opplevelser om det å være i arbeidstrening. Molly er i arbeidstrening som kundebehandler, hvor hun har fått muligheten til å starte i det små og utvidet både arbeidstid og oppgaver etter hvert som hun opplevde mestring. Hun er meget entusiastisk i sin beskrivelse av arbeidsforholdet, som hun kaller det. Hun opplevde oppstarten som vanskelig, men trives etter hvert kjempegodt, og synes at hun har fått en fantastisk mulighet. For en som ikke har vært i arbeidslivet overhodet så kan arbeidstrening være veldig lærerikt og spennende:

«Jeg håper at det går bra i arbeidspraksis, men jeg merker at jeg blir ganske nervøs. Jeg har ikke vært i noe jobb jeg, så det er helt nytt».

Lise er veldig positiv til arbeidstrening og håper hun får muligheten til å få relevant arbeidserfaring i sin bransje, som igjen kan bringe henne nærmere betalt jobb. Hun har ikke lyktes med å få innpass hos et firma i filmproduksjonsbransjen, selv om hun har spurt flere. Hun opplever det som en fin måte å komme seg inn et sted, bygge nettverk og større sjanse til å få jobb senere.

Kim er også opptatt av arbeidspraksis og forteller at han har vært hos forskjellige arbeidsgivere i arbeidstrening, uten at dette har gitt resultater i form av betalt jobb. Han erkjenner at han har lært noe, og fått ny arbeidserfaring, men når dette ikke gir resultat i form av betalt jobb så synes han det er urettferdig og føler mindreverdighet ved ikke få lønn. Han sammenligner seg med de andre på arbeidsplassen, og er ikke fornøyd med hva han opplever som utnyttelse og forskjellsbehandling.

«Ja man lærer jo av å være der. Du jobber der 8 timer og gjør samme jobb som alle de andre, men du får ikke lønn. Det er greit under opplæring, men når jeg kan jobben, og står på så godt jeg kan, for jeg håper jo at de vil ansette meg. Jeg føler meg litt sånn mindreverdig. Da holder det ikke at arbeidsgiver sier at du skal få en fin attest»

Han ønsker at de arbeidsgivere som tar imot praksiskandidater bør ha et uttalt rekrutteringsbehov, slik at det er en reel mulighet for ansettelse i etterkant, eller når han har lært arbeidsoppgavene.

Andre hjelpere

Å ha en voksen å snakke med, er trukket frem som viktig fra flere av informantene. En voksen som kan veileder og gi råd, som man kan stole på. Flere av informantene følte seg alene både med de valgene de sto ovenfor og i forhold til motivasjon til å komme videre i prosessen.

«Jeg søkte ingen jobber. Jeg kom aldri så langt. Jeg følte at det var ganske tøft alene. Jeg har hatt det problemet at jeg lissom ikke klarer å gjøre det selv, jeg må ha noen som kan hjelpe meg ved siden av meg. Jeg klarte det når jeg kom hit på (tiltaket). De pusher meg, men da er jeg lissom ikke alene om det».

Det finnes offentlige instanser som Oppfølgingstjenesten (OT) i fylkeskommunen, og fylkesvise karrieresentre som man kan oppsøke, rådgivere som er tilknyttet skole, men det er ikke alle informantene som har nyttiggjort seg denne muligheten.

Det synes som at familien er viktige støttespillere på flere måter, både når samarbeidet med velferdssystemet ble for vanskelig,

«Jeg som 19 åring, kan ikke holde på med NAV alene – det gikk jo ikke. Jeg måtte jo ha både samboeren min og begge foreldrene mine som hele tiden passet på at jeg gjorde disse skjemaene riktig. De skjønnte jo heller ikke og trengte hverandre også for å få det til.

Eller når man ble for passiv:

*«Ja det var jo **mamma** da som prøvde å hjelpe meg. Hun var jo bekymret og i begynnelsen pusha hun mye på for å få meg tilbake på skolen».*

Sosial status og venner

Molly snakket også om at det i perioder kunne være vanskelig å forholde seg til familie og venner, at hun isolerte seg i perioder, når ting var ekstra vanskelige.

«Jeg droppet å snakke med familien min, droppet å snakke med vennene mine. Jeg kunne ha det sånn i et par måneder, før jeg kom jeg meg litt opp igjen og prøvde på nytt».

Flere av informantene beskriver hvordan de sammenligner seg selv og sin livssituasjon med hvordan jevnaldrende og venner har et. I dagens samfunn er dette forsterket gjennom sosiale medier, hvor det er lett å følge med på hva andre foretar seg, også i forhold til arbeid og utdanning. I tillegg er sosiale medier, som facebook, nådeløs når det gjelder å formidle kun det positive og livets glade side. Da oppleves sammenligningen som nådeløs, hvis man selv ikke føler at man mestrer hverdagen eller karrieren.

5.0. Drøfting og resultat

I dette kapittelet ønsker jeg å se nærmere på det innsamlede datamaterialet, og se dette i forhold til problemstillingen, teorien og tidligere forskning som er presentert. Det er forskningsspørsmålene som er utgangspunktet når jeg drøfter resultatene som har fremkommet i studien. For oversiktighet så vil jeg repetere problemstilling og forskningsspørsmålene:

Hvordan opplever unge voksne, på tiltak i NAV, å være i overgang mot arbeid eller videre utdanning?

For å belyse denne problemstillingen har jeg utviklet følgende forskningsspørsmål:

1. Hva er de unge voksnes fremtidstanker, mål og drømmer ?
2. Hvilke tanker har de unge voksne om videre utdanning?
3. *Hvilke erfaringer og opplevelse kommer til syne i forhold til NAV og signifikante andre?*
4. På hvilken måte fremkommer informantenes opplevelse av og tro på mestre de utfordringene de møter, til syne?
5. På hvilken måte fremkommer CMS perspektivet syne i informantenes fortellinger?

5.1. Hva er de unge voksnes fremtidstanker, mål og drømmer?

Hovedfunn: I en verden hvor man kan «bli hva man vil og være hvem man vil, så er det hverdagen som har hovedfokus for informanten i denne studien. Det er ikke de store luftige drømmene som blir fremhevet, selv om ønske og forventning om å jobbe med noe man liker, danner bakteppe. Dette synes viktig både for de som vet hva de liker og har valgt en utdanning deretter, men også for de som ikke vet eller har bestemt seg for hva de skal bli.

Selv om det er drømmene som etterspørres, så er det de kortsiktige målene som blir fremhevet. Mestring av hverdagen generelt understrekes som viktig for alle informantene, og det innebærer alt fra daglige rutiner som å stå opp, dusje, «ha noe å gå til» og men også å kunne forsørge seg selv, flytte hjemmefra, tjene penger så man kan få det livet man vil, eller kort sagt begynne på voksenlivet. De unge voksne synes ikke dette er for mye å be om, men heller et «rimelige ønske» .

De er innstilt på å komme seg videre i sin prosess fra det *stedet* de er når intervjuene finner sted, og beskriver både konkrete kortsiktige målsetninger som skal løse den umiddelbare situasjonen de er i, og mer langsiktig drømmer og planer. Den kortsiktige målsetningen alle informantene har til felles er å få en betalt jobb så raskt som mulig, selv om de alle er villige til å vurdere mer utdanning som et verktøy for å oppnå dette.

I Thrana (2009) undersøkelse «Ungdommens forklaringer på hvorfor de ikke fullfører videregående opplæring» kommer det frem at ungdommen drømmer om å gjøre ting de liker godt, som å stå på ski, dataspilling, gå på kafe eller dra på ferie til varmere strøk. I disse drømmene trekkes frem lek og moro og muligheten til å utfolde seg uten å ha ansvar eller forpliktelser. Hun tolker dette som et uttrykk for et ønske om å leve i nuet, uten tanke på å være formåls eller fremtidsrettet og det å leve i nuet blir en verdi i seg selv. Denne lengten etter å ha moro og leve i nuet, finner jeg lite av i mitt datamateriale, da jeg oppfatter at informantene i min studie er både arbeids og fremtidsrettet. Jeg gjør meg noen tanker om at årsaken til dette kan kanskje være at informantene i min studie er noen år eldre, og at det fokus på det økonomiske aspektet i forhold til å forsørge seg selv, bo for seg selv, betale tilbake studielån er viktigere for unge voksne i større grad enn for hjemmeboende ungdom som er forsørget av foreldrene sine.

Samtidig var det mange ungdommer i Thrana (2009) sin undersøkelse som trakk frem arbeid som en del av sin drømmehverdag. Mange drømte om en vanlig og ordentlig jobb der man kunne tjene bra, og et mest mulig vanlig liv med de rutiner det medfører. Hun finner videre at ungdommen synes det er viktig med en jobb som man trives med, ha en inntekt så man kan forsørge seg selv, og gjerne egen leilighet. Dette er sammenfallende med funn i min undersøkelse, selv om jeg kan tolke nyanseskjeller. Også i min undersøkelse fremkommer det at hverdag er viktig i forhold til å få struktur og rutiner, en forutsigbar hverdag. Men også økonomi, egen bolig, studiegjeld og selvstendighet i forhold til foreldre. Det beskrives som at hele livet er litt på vent.

Kim setter fokus på at nettopp mangel på arbeid hindrer han i å komme i gang med sin hverdag:

«Jeg er veldig klar for en jobb som kan hjelpe meg å få hverdagen i orden. Tjener jeg penger så kan jeg ta lappen, da kan jeg få jobb på lager, jeg kan flytte for meg selv og være sikker på å kunne betale lånekassa osv. Da kan jeg komme videre i livet».

Alle informantene er på kort sikt motivert for å komme i jobb og formidler en forventning om at en betalt jobb vil løse de utfordringene de står ovenfor. Flere av informantene sier at de kan ta «hva som helst av arbeid», bare man klarer å utføre arbeidsoppgavene. Som en motsigende så fremheves det også at det er viktig å jobbe med noe man liker, at man trives på arbeidsplassen med kollegaer og at det føles meningsfullt:

«Man skal ikke ta til takke med å gjøre noe man ikke liker, bare fordi man trenger en jobb. Jeg tror det er mange ungdommer som går på NAV som ender opp med å jobbe med noe de ikke har lyst til å jobbe med, bare fordi de må ha en jobb».

Gjennom informantenes historier så kommer de store drømmene allikevel frem, i alle fall for noen av informantene. Molly var raskt til å fortelle om drømmer med leilighet i New York og fine biler. Hun forteller samtidig at disse drømmene ble moderert da hun ble voksen, og da hun ble mor. Nå har hun hverdagslige drømmer som å eie sin egen leilighet og ha en hverdag gjør at man kan skille hverdag og helg. Lise drømmer om en karriere som manusforfatter med mulighet til å inspirere andre og Kim ønsker å muliggjøre at han i størst mulig grad kan jobbe med tegneserier, selv om han ser at en annen «vanlig» vanlig jobb må betale regningene.

5.2. Hvilke tanker har de unge voksne om videre utdanning:

Hovedfunn: Alle informantene er positive til videre utdanning, hvis det kan få dem i jobb. Nytteverdi er avgjørende. Det er også noen forventninger om at utdanning skal være interessant, og hvis det ikke er helt slik man forestiller seg, så synes det riktig å avslutte studier. Fra et samfunnsperspektiv er det ønskelig at utdanningen blir gjennomført og fullført etter et normert tidsløp.

Informantene forteller om tidligere opplevelser av at utdanning de gikk på, ikke opplevdes som nyttig og relevant i forhold til den jobben de så for seg å gjøre. Dette gjaldt både på videregående og høyskolenivå.

Ole ønsker seg en mer praktisk utdanning og opplæring gjennom arbeid, da han opplevde at det han lærte på skolen ikke var relevant i forhold til hans oppfatning av hva som ville være viktig kunnskap i et yrke som tømmer. Ole vektlegger i veldig stor grad at videregående skole ble vanskelig for han, på grunn av de teoretiske fellesfagene. Han tror at en mer praktisk tilnærming med full opplæring i bedrift er noe for han, men har ikke fulgt opp dette. Thrana (2016) viser også til at det er velkjent at for stor vektlegging av teoretiske fag i de yrkesfaglige studieretningene, er en faktor som har bidratt til å skape store grupper som faller utenfor videregående opplæring. I hennes studie så fremkommer dette som en årsaksforklaring at de endelig, etter å være ferdig med grunnskolen har en forventning å endelig kunne velge en studieretning med grunnlag i en hobby eller interesse de hadde. Dette samsvarer godt med funn i denne studien, når Ole forteller at han valgte studieretning for bygg & anlegg, fordi han likte sløyd og snekring. De unge vil gjøre mer av hva de liker og interesserer seg for, men så møter de et system fullt av krav og forventninger som de ikke synes er gøy.

I Thranas undersøkelse så kommer det frem at flere ungdommer hadde forventninger om å lære gjennom praktisk arbeid, men de opplevde at selv de praktiske fagene ble teoretiske. Ole hadde den samme erfaringen og beskriver det på denne måten:

«Bygg og anlegg var sånn at de prøvde å pushe så mye de kunne mot bygg og anlegg, vi hadde engelsk retta mot bygg & anlegg, norsklæreren prøvde også. Hun ville pushe nynorsk».

Gapet mellom samfunnets krav til teori i praktiske fag, og de unges ønske om å lære gjennom å «jobbe» blir for stort. Slik at de unge havner i dette gapet. De blir forsøkt integrert i et utdanningssystem der teoretisk kompetanse vektlegges, og som de unge selv opplever at de verken mestrer eller passer inn i. I denne studien forteller Ole at han har hørt om muligheter til full opplæring i bedrift, men som han sier «det ble ikke noe mer av». Formelt sett så skulle Oppfølgingstjenesten (OT) ha kontaktet han, og gjennom samtale og veiledning kunne det ha fremkommet at full opplæring i bedrift var en alternativ vei til fagkompetanse. Ole oppfattet at det kun var ordinær skole som var mulig, selv om han hadde hørt om at det var mange veier til et fagbrev. Det synes som om dette kan være en glippsonne, som gjør at noen unge ikke får tilbud om å fullføre et kvalifiseringsløp som er mer praktisk.

Thranas studie er basert på ungdommer med frafall i videregående skole, som Ole. Jeg synes det er relevant å se resultatene hennes også i forhold til utdanning på høyere nivå, og gjør dette ved å se på Kim sin historie. Han startet først på yrkesfaglærerutdanning innen kunst og håndverksfag, og forteller at valget var basert på interesse og evner, men konkluderte etter ett år at læreryrket ikke var noe for han. Han valgte i stedet å gå på folkehøyskole på linjen for tegneserie. Min oppfatning er at folkehøyskoler generelt har mindre krav og mer moro enn høyskoler, og på den måten kan forskningsresultatene sammenlignes.

«Jeg tenker at jeg tok det riktige valget, for jeg fikk jo så mange gode venner på folkehøyskoleårene og ble kjent med folk i bransjen som nå vet om meg».

Begge informantene som har utdanning fra høyskole, har valgt en utdanning basert på interesse og ut ifra hva de er flinke til.

«Jeg ville jobbe kreativt fordi jeg trivdes godt med dette, og at jeg var best på dette. Grunnen til at jeg valgt kunst og sånn, er fordi at jeg føler det er det jeg kan».

De har begge erfaringer med studieløp som er begynt på men avbrutt fordi de ikke så relevans i forhold til hvilken nytte de trodde det ville ha i deres arbeid i fremtiden. Jeg ser i datamaterialet at nytteverdien står høyt, selv for de som har valgt utdannelse innen kunstneriske fag, hvor spørsmålet om nytte versus dannelse tradisjonelt har et stort fokus. Det synes ikke som om informantene har bevissthet rundt dette spørsmålet, verken på individuelt eller på samfunnsnivå. Vurdering av utdanningens nytteverdi gjelder, slik det fremkommer i datamaterialet, i forhold til å kunne forsørge seg selv, betale regninger og ha en god hverdag.

Det er påtagende at informantene i denne studien ikke har fulgt det strømlinjeformede utdanningsløp som er initiert av regjeringen og ønsket i et samfunnsperspektiv. (Lånekassen kan sees om et verktøy) En forventning om at ungdom og unge voksne, på raskest mulig måte skal gjennom et planlagt løp for å komme i betalt jobb, kunne forsørge seg selv og bidra i velferdssamfunnet vårt.

Kristoffer Chelsom Vogt (2017) setter i sin artikkel, *Vår tids utålmodighet med ungdom*, spørsmålsteget ved hvordan vi i Norge, ved hjelp av statistikkens rammer, faktisk definerer nesten en tredjedel av hvert ungdomskull som en samfunnsutfordring. Igjen er det

gjennomføring av videregående skole som han viser til, men jeg mener at argumentasjonen kan også sees i forhold til hele utdanningslinja.

Når ungdommer hver dag arbeider med å finne sin vei i livet, så skapes et mangfold. Noen trenger mer tid enn andre, noen er mer usikre, og noen lykkes av forskjellige grunner ikke på første eller andre forsøk, men kanskje på tredje. For noen kan det ta tid før de får læreplass, og noen kan trenge tid til å gjøre andre erfaringer, få skolehverdagen litt på avstand, kanskje prøve seg som ufaglært eller til og med som arbeidsledig, og på den måten opparbeide seg motivasjon til å utdanne seg mer. De unge stilles i dag overfor forventinger om et normert utdanningsløp, og det forventes at de på et tidlig tidspunkt skal kunne forutsi og planlegge sin overgang til voksenlivet. Og man skal helst vite på forhånd hvor det skal ende. Vogt (2017) spør i sin artikkel om dette kan tolkes som et uttrykk for at Norge har blitt mer intolerant overfor det mangfold av utdanningsveier og kvalifiseringspraksiser som fremdeles eksisterer? Det er et ønske fra regjeringens side at flere også skal fullføre utdannelse på høyskolenivå til normert tid, og flere tiltak er satt i gang for å oppnå dette (SSB analyse, 2019). I tråd med nyliberalismen og det moderne samfunnets krav - men

MOLLY som gang på gang har sluttet videregående for så å starte opp igjen, er snart i mål i med studiekompetanse i en alder av 25 år. Hun planlegger å ta lærerutdannelse en gang i fremtiden, men har det ikke travelt.

5.3. Hvordan opplever de unge viktigheten av og samarbeidet med NAV og signifikante andre?

FUNN om NAV: De unge voksne som jeg har snakket med er opptatt av NAV og deres forhold til NAV. Dette kom litt overraskende på meg som forsker, da jeg ikke hadde forestilt meg at dette skulle ta så stor plass i det innsamlede datamaterialet. Som nevnt i metodekapittelet, så kan det bero på at informantene var rekruttert i en kontekst i nær forbindelse med NAV og deres tiltak, og at de oppfattet situasjonen som relatert til NAV sitt arbeid med unge. Dette til tross for at min rolle som forsker og student. På den annen side så er det også en indikasjon på at forholdet til velferdssystemet og NAV oppleves som viktig, for at de unge som ikke er i arbeid eller utdannelse skal ha en god hverdag.

Det fremkommer tydelig i materialet at de unge er opptatt av å ha en god relasjon til sin veileder i NAV. Det oppleves som viktig å ha en person som man kan forholde seg til, en man kan snakke med og spørre når man lurer på noe. Det hadde gått lettere hvis man hadde en fast veileder. Det blir trukket frem at det er problematisk mange måter å samarbeide med NAV, da saksbehandling og svar på spørsmål ofte tar lang tid, og veileder er vanskelig å få tak i, både på telefon via servicesenteret eller ved oppmøte på NAV kontoret. Flere av informantene har også opplevd at informasjonen eller hjelpen de har fått har vært mangelfull eller ikke god nok, og da har prosessen tatt enda lenger tid.

De unge er også opptatt av relasjonen til veileder, og vil gjerne ha en kontaktperson som man kan snakke med og spørre om ting. Noen har opplevd at hjelpen de får har vært personavhengig, etter hvilken veileder i NAV de har hatt. Å forstå hvordan man skal fylle ut søknader og papirer kan være vanskelig, men også ordlyden og vanskelige fremmedord, blir trukket frem.

Når det gjelder disse funnene så vil jeg se disse opp mot en undersøkelse som er gjort i regi av Forandringsfabrikken. Dette er en nasjonal stiftelse som har som mål å bidra til å bedre tjenester for barn og unge, basert på barn og unges egen kunnskap. Unge i alderen 18 - 25 år som har vært i NAV systemet de siste 6 måneder inviteres som «proffer», fordi de er brukere av systemet. Prosjektet «klokhet om NAV» er en pilot som er gjennomført for å inspirere politikere, byråkrater og ansatt i NAV, men en målsetning om at unge voksne får god hjelp i NAV. Mange momenter som kommer frem i prosjektet «klokhet om NAV» møter jeg igjen i mitt eget materialet. Som for eksempel de unges relasjon med veiledere oppleves som viktig, men de har opplevd både gode og vonde menneskemøter. Mange har også her opplevd at veilederen ikke gir tilstrekkelig informasjon, eller at det tar lang tid å få svar fra NAV. På samme måte som Molly fremhever at man blir proff og lærer seg systemet etter hvert så er dette også et moment fra Forskningsfabrikkens prosjektet, hvor det kommer frem at hvis du ikke vet hva du trenger fra NAV, så kan det være vanskelig å få god hjelp, men når du vet hvordan systemet fungerer og hva du har krav på, så får man raskere hjelp. Også i Forskerfabrikken kjenner de unge på frustrasjonen om hvilke papirer og skjemaer som skal fylles ut.

Jeg vil også drøfte dette funnet i forbindelse med forskningsspørsmål nr. 4. som omhandler informantenes opplevelse av og tro på mestre de utfordringene de møter, hvor NAV og de

tjenestene som tilbys her kan sees på som en ressurs i forhold til hvordan de unge mestrer utfordringer som de møter.

5.4. På hvilken måte fremkommer informantenes opplevelse av og tro på mestre de utfordringene de møter?

Hovedfunn: *Opplevelse av mestring generelt er et tema som er sentralt i materialet, selv om informantene selv i liten grad bruker dette begrepet. I datamaterialet er det ikke mye som tilsier at informantene ikke har troen på at det vil ordne seg tilslutt. Fortvilelse over at det er vanskelig akkurat nå, og erfaringer med perioder som ha vært passive. Men ingen utsagn som tyder på at noen har tenkt å gi opp eller si seg fornøyd med situasjonen de befinner seg i. Det er min forståelse at, de på tidspunktet når intervjuene ble gjort, har mestringstro og er i prosess og har tro på at det kommer til å ordne seg, en gang. Selv om det er forskjell på kandidatene.*

Aron Antonovsky (2012) er opptatt av hvilken innstilling man har til og hvilken tro man har på å kunne mestre de utfordringer man møter i livet. -Har de unge voksne tro på at de vil mestre de utfordringer de møter? Når de er i utenforskap? Jeg har allerede svart på dette spørsmålet innledningsvis i dette kapittelet, da mitt overordnede inntrykk er at de unge voksne har tro på at det vil gå bra til slutt. Jeg vil i det følgende forsøke å bryte dette ned, og drøfte opp mot Antonovskys teori om Salutogenese og Opplevelse av sammenheng (OAS). Jeg har ikke til hensikt å slå fast på noen måte om informantene har sterk eller svak OAS, til det så oppfatter jeg at data som er samlet inn i denne studien som ikke komplette, for eksempel i forhold til oppvekst, familieforhold og sosiale posisjoner. Jeg men allikevel at det er interessant å diskutere de data jeg har i forhold til denne teorien, og at det vil bidra med kunnskap i forhold til problemstillingen.

Antonovsky (2012) tar utgangspunkt i at det å være menneske innebærer å bli utsatt for stress, kaos og påkjenninger, det betraktes som normalt. Men hva er det som gjør at noen mennesker kan mestre stress og uventede hendelser bedre enn andre? Har man en sterk opplevelse av sammenheng (OAS), så vil man ha en holdning til livet og en holdning til å takle stress og uventede forhold bedre enn om man har en svak OAS. Han beskriver stressfaktor

som «krav som det ikke finnes noen umiddelbar eller adaptiv respons på». I denne forbindelse så betegner jeg det «å være uten jobb eller i utdanning» for en stressfaktor, noe som må håndteres og mestres for å komme videre i livet. Han beskriver tre forskjellige typer stressfaktorer, som er kroniske stressfaktorer, vesentlige livsbegivenheter og akutte, daglige irritasjonsmomenter (Antonovsky, 2012). Om vi ser litt nærmere på Stressfaktoren «å være uten arbeid eller i utdanning» og bryter dette ned, så forstår jeg det slik at dette igjen kan deles inn eller betegnes som flere enkelte stressfaktorer, som vil være forskjellig fra person til person. I denne studien kan eksempler på dette være å ikke ha en normal hverdag eller ikke ha økonomi til å leve det livet man ønsker betraktes som stressfaktorer som peker på å mestre overgangen i sin helhet. Slik jeg oppfatter det så er ikke økonomi en stor stressfaktor for Molly, som mottar tilstrekkelig stønad fra NAV, eller Ole som bor hjemme hos mamma. Både Kim og Lise uttrykker at det er vanskelig å ikke tjene sine egne penger, kunne betale studielån og bo ha eget sted å bo.

Det er lett å tenke seg at de som er ikke er i arbeid eller under utdanning oppfatter dette som en stressfaktor. Det er lett for meg som forsker å kjenne på denne førforståelsen. På den annen side, kan det være at alle ikke oppfatter dette som en stressfaktor, men heller som løsningen på en stressfaktor. Et eksempel på dette er i forbindelse med skole og utdanningsbrudd, hvor man ser på det å «slippe å gå på skolen» som man vurderer som meningsløs og ikke håndterbar, mer som en løsning på problemet enn problemet i seg selv. Som tidligere beskrevet så valgte Ole i ikke fortsette på videregående skole innen Bygg og anlegg. Selve skolesituasjonen kan sees på som en stressfaktor, og skole bruddet var løsningen. Han valgte å ikke gå på skolen og slapp og møte de utfordringene han opplevde som vanskelig her.

Opplevelse av helse (utvidet forstand) relateres til individets opplevelse av sammenheng (OAS) og balansen mellom påkjenninger og motstandsressurser. Når Molly forteller at hun blir sittende å glane i veggen, så oppfatter jeg dette som at balansen mellom hennes opplevde påkjenninger og stress og hennes motstandsressurser ikke er balanse.

Som jeg har gjort rede for i teoridelen, så er Antonovskys begrep Salutogenese forenklet definert som en holdning som uttrykker i hvilken grad man har tillit til at ens miljø er forutsigbart, og at man har tro på at det er stor sannsynlighet for at ting vil gå så godt som

man med rimelighet kan forventes. Med andre ord; en persons innstilling er av avgjørende betydning for hvordan utviklingen vil bli. En grunnleggende holdning om at ting går bra, eller at ting vil ordne seg, kan åpen opp for muligheter. Med en slik innstilling vil man kunne ha andre muligheter enn om man inntar en innstilling om at livet er urettferdig, og at man ikke vil klare å mestre de utfordringer an vil møte. En slik grunnholdning og innstilling knytter Antonovsky opp mot helsebegrepet (Utvidet) og er da resultatet hvis personen har en sterk opplevelse av sammenheng, dvs. OAS. Det er noe som umiddelbart fører tankene til Pippi Langstrømpe og Astrid Lindgren sitt utsagn: «Det har jeg aldri gjort før, så det klarer jeg sikkert. Min førforståelse snakker til meg igjen. Det er ikke den innstillingen jeg først og fremst tilegner mine informanter, selv om jeg over har argumentert med at «de forventer at det går bra tilslutt».

For å oppsummere så langt; OAS er svaret på det salutogene spørsmål og det har med holdningen til livet å gjøre, holdninger til å takle stress og uventede forhold.

De tre kjernekomponentene i OAS er Begripelighet, håndterbare, og meningsfullhet. Begripelighet handler om i hvilken grad man opplever at de stimuli eller stressfaktorer man utsettes for, i både indre og ytre miljø, er kognitivt forståelig, som velordnet, sammenhengende og strukturert så vil de skapes en forventning om at verden er forutsigbar og forståelig. Som en grunnfestet evne til å bedømme virkeligheten (Antonovsky, 2012). Et av hovedfunnene i denne studien er at de unge voksne ønsker seg normalitet i hverdagen, struktur og stabilitet, som i seg selv er en stressfaktor, og flere av informantene gir inntrykk av at de forstår hvorfor. Som for eksempel, har man ingen utdanning, så er det vanskelig å få jobb, og har man ikke jobb så tjener man ikke penger, så man kan betale husleie etc.

Når Molly mister jobben på en kafe, så er det begripelig for henne at hun mistet denne.

«Jeg fikk jeg en dårlig dag og da dro jeg ikke på jobb. Og da får du jo sparken når du ikke dukker opp på jobb».

Men det ikke alt som er begripelig, som for eksempel når Kim har søkt mange jobber uten å få den, og han skjønner ikke hvorfor og uttrykker fortvilelse i den sammenhengen. Hadde han hatt større kunnskap om arbeidsmarkedet sett i forhold til kompetansen han har, så hadde det sannsynlig vært mer begripelig. Når det gjelder stimuli i indre miljø, så vil jeg sette fokus på en av informantene som fortalte om psykiske utfordringer. Det å kognitivt forstå

hvordan og hva som påvirket angstproblematikken, gjorde det forståelig for han at han måtte finne noe annet å jobbe med.

«Så jobbet jeg litt i barnehage, der måtte jeg slutte. Jeg måtte slutte på grunn av angsten min. Jeg hadde ansvar for andre menneskers liv, og det ble litt mye for meg. Men en jobb i butikk med varepåfylling eller kassearbeid går greit».

Personer som skårer høyt på Begripelighet forventer at fremtidige utfordringer er forutsigbare, eller hvis de er overraskende kan settes inn i en sammenheng og forklares. (Antonovsky, 2012).

Den andre komponenten, håndterbarhet, definerer Antonovsky (2012) som i hvilken grad man opplever at man har tilstrekkelig ressurser til rådighet for å kunne takle kravene man blir stilt ovenfor. «Til rådighet» betyr her ressurser som man har kontroll over, eller som kontrolleres av en legitim annen som man har tillitt til. Dette kan være en samboer eller en forelder, en venn, gud, lege etc. Har man en sterk følelse av håndterbarhet så føler man seg ikke som offer for omstendigheter eller at livet har behandlet en urettferdig. Man vet at livet kan gå i motbakke, men når det skjer så har man tro på at man er i stand til å takle dette og komme seg videre. Molly forteller at møte med NAV var vanskelig å håndtere på mange måter, hun nevner blant annet at hun har slitt med å komme i kontakt med veilederen sin, hun skjønnte ikke «bæret» av alle papirene som måtte fylles ut, språket de brukte var vanskelig... men hun hadde hjelp fra både samboer og pappa til å fylle ut skjemaene riktig.

«Jeg som 19 åring, kan ikke holde på med NAV alene – det gikk jo ikke. Jeg måtte jo ha både samboeren min og begge foreldrene mine som hele tiden passet på at jeg gjorde disse skjemaene riktig.

Jeg oppfatter helt klart at hun har troen på at hun skal få det til tilslutt, selv om det er frustrerende og slitsomt underveis. Hun har de ressurser som skal til for å løse denne utfordringen, i dette tilfelle er ressursene pappa og samboer.

I et litt større perspektiv så vil jeg også her trekke inn velferdssystemet og NAV som en ressurs, når systemet fungerer så er det en fallskjerm og trygghet i forhold til økonomi og veiledning på lik linje med andre relasjoner som ble trukket frem under forskningsspørsmål nr. 3 om relasjoner og signifikante andre. Som for eksempel en veileder i et tiltak;

Flere av ungdommene trekker frem at de opplever det som vanskelig å stå alene i denne situasjonen, og at relasjoner til andre voksne var viktig eller savnet. Man kunne føle seg alene, både med de valgene man sto ovenfor og i forhold til motivasjon til å komme videre i prosessen.

«Jeg søkte ingen jobber. Jeg kom aldri så langt. Jeg følte at det var ganske tøft alene. Jeg har hatt det problemet at jeg lissom ikke klarer å gjøre det selv, jeg må ha noen som kan hjelpe meg ved siden av meg. Jeg kan se etter ledige jobb, men klarer ikke å ta det ekstra steget å søke på den. Jeg klarte det når jeg kom hit på (tiltaket). De pusher de meg, men ikke for fort da selvfølgelig. Da er jeg lissom ikke alene om det.

Det kan være at noen av de unge voksne jeg har snakket med har mindre ressurser på dette området enn andre, uten at dette helhetlig kommer nøyaktig frem i dataene. Vi ser av eksempelet at en veileder i tiltaket kan være en slik ressurs som bidrar til at man takler kravene man blir stilt ovenfor.

«Det å skaffe seg en voksen person. Om det er her (i tiltaket) eller på NAV. Å ha en person som du stoler på og som du kan diskutere med, om det er økonomi eller privatliv eller jobb eller hva det måtte være. Å ha en person, en voksen hvis vi kan si det sånn. Det tror jeg er viktig og det er det mange som ikke har».

Ressurser kan også være kunnskap om hvilke muligheter som finnes, for eksempel innen utdanning, forskjellige veier til fagbrev, hvordan man søker, eller hvor man skal søke hjelp hvis man ikke vet det selv.

Når man har gjort gjentagende erfaringer i at man ikke mestrer noe, så mister man troen på at det skal gå bra neste gang. En av informantene beskrev at, da hun startet i tiltaket var forventningene til henne var så lave at hun ikke kunne feile. Hun opplevde mestringsglede og ved hjelp av «et steg om gangen», fikk troen på seg selv tilbake. Hvis forventningene var for høye eller for raske, så reagerte noen med passivitet, beskrevet for eksempel med å «sitte på ræva» og «stirre i veggen», og da kunne man «falle ut». Noen uttrykker at forventningene er «alt eller ingenting». Blir det for vanskelig, og kravene eller forventningen oppfattes som for høye, så blir det «ingenting». Og med motsatt fortegn, når man hadde opplevd mestrings, erfart at dette klarer jeg fint, så fikk man troen på at man ville mestre også neste gang. Man fikk en positiv mestringsforventning.

Den tredje og siste komponenten, meningsfullhet, er knyttet til spørsmålet om hva det er som gir livet mening? Det handler om i hvilken grad man føler at livet er forståelig rent følelsesmessig og at hvertfall noen av tilværelsens problemer og krav er verdt å bruke krefter på, at de er verdt engasjementet og innsatsen (Antonovsky, 2012).

Generelt oppfatter jeg at informantene er motiverte for å komme videre i livet sitt. Men om de er villige til å yte innsatsen som kreves, fremkommer etter min mening i varierende grad. Ole forteller om at han vil jobbe, men har ikke søkt noen. Når det gjelder mer utdanning og skole, så opplever han dette som lite meningsfullt, fordi han tviler på om han vil lære noe han får bruk for i et fremtidig arbeidsliv. Hvis han skulle finne noe han ville prøve, så uttrykker han dette på en måte, at jeg tolker han er usikker på om det er verdt å bruke krefter på.

«Og hvis jeg vil, og vil prøve – gidder å prøve»

Antonovsky beskriver hvordan han ser meningsfullhet knyttet opp mot begrepets motivasjonselement. Mye tyder på at mennesker med sterkt OAS stadig snakker om livsområder som var viktige for dem, som ga mening for dem følelsesmessig og ikke bare kognitiv forstand. Aktiviteter som var forbundet med disse områdene ble som regel oppfattet som det var verdt å engasjere seg følelsesmessig i, til forskjell til de som ga uttrykk for at det sjelden var noe som var spesielt viktig for dem (svak OAS). Lise forstår at det er vanskelig å få jobb som nyutdannet manusforfatter (Begripelighet), men hun har ikke lyst til å gi slipp på det målet. Hun formidler at hun brenner for å kunne jobbe med faget sitt.

«Jeg håper å kunne se tilbake på en karriere og tenke at jeg har inspirert andre til å følge sine drømmer eller få et bedre liv på en eller annen måte».

Molly forteller at hun opplever motivasjon som viktig. Da hun fikk et barn så endret hva jeg forstår som meningskomponenten hennes seg dramatisk. Slik beskriver hun hvordan den var før og nå:

«Motivasjon er viktig! Å ha motivasjon til å ville gjøre en forandring. Til å ville jobbe eller å gå på skolen, ville tjene egne penger og ville betale egne regninger og sånn. Før jeg ble gravid så ga jeg ganske blanke. Men så fikk jeg barn og det ble jo min motivasjon. Hun skal jo ha en mamma som tjener penger og som har en utdanning og har det bra».

Formelt handler meningskomponenten i OAS om i hvilken grad man føler at livet er forståelig rent følelsesmessig og at hvertfall noen av tilværelsens problemer og krav er verdt å bruke krefter på – at de er verdt engasjementet og innsatsen. Molly fant dette da hun ble mamma.

Meningsfullhet har også med selvtillit, selvfølelse og med relasjoner til andre mennesker å gjøre. En av informantene forteller at når hun er i jobb, så føler hun seg på lik linje og like god som venner og «andre» som hun sammenligner seg med. Men i det øyeblikket hun dropper ut, ikke klarer å stå i jobb, så føler hun seg dårlig. Jeg forstår det slik at hun snakker om selvtillit og selvfølelse når hun sammenligner seg med sin venninne:

«Hvorfor sitter min venninne, som jeg har gått i klassen med i alle år, og skriver på facebook at hun er ferdig utdannet lege. Mens jeg nettopp er ferdig med sesong 10 av «Scrubs» på Netflix. Assa hvorfor får ikke jeg til det da? Det knuser deg jo!

Antonovsky trekker også frem som et sentralt tema at noen mennesker regner seg selv som en ulykkesfugl eller «de som er forfulgt av uhell». Man ble utsatt for ting, og de var alltid like uhellsvangre, og de hadde den innstillingen at slik ville det nok fortsette hele livet.

Antonovsky (2012) beskriver at dette var et tema som gikk igjen blant en gruppe mennesker som var definert til gruppen med svakt OAS, samtidig som det overhodet ikke forekom i gruppen definert med sterk OAS. Jeg oppfatter at dette har noe å gjøre med å være aktør i eget liv. Antonovsky advarte mot en for stor vektlegging av det kognitive aspektet ved OAS og understreket betydningen av å være involvert, både som deltager i prosessene som former ens egen skjebne og i sine egne daglige erfaringer. Det motsatte en slags overraskelse over at ting bare skjer med deg. Jeg synes dette er veldig interessant i forhold til mine data, spesielt når jeg tenker på Ole og hans beskrivelse av perioden etter han bestemte seg for å ikke gå videre på skole:

«Vel da hadde jeg egentlig en plan da. Å bare ta en måned eller to fri for å roe ned fra det stresset og sånn, men det skjedde jo ikke. Det gikk opp imot et år uten at det skjedde noe.

Jeg spør meg selv som forsker om hvorfor han ikke ordlegger seg som «det gikk et år uten at jeg gjorde noe». Som nevnt har jeg ikke i denne drøftingen hatt til hensikt å vurdere hvor

hver enkelt av informantene i denne studien er på skalaen mellom sterk og svak OAS, da det er min oppfatning at jeg ikke har nok data eller riktig data for å vurdere dette. Jeg vurderer det allikevel som interessant og meningsfullt å drøfte informantenes opplevelser opp mot Antonovskys teori.

Tidligere har jeg trukket paralleller mellom OAS til begrepet CMS og karrierekompetanse. Et viktig mål innen karriereveiledningsfeltet, sett i lys av CMS perspektivet, er å mestre sin karriere i et livslangt perspektiv, med de overganger og utfordringer dette gir.

5.5. På hvilken måte fremkommer CMS perspektivet syne i informantenes fortellinger?

Det kommer til syne i informantenes historier at de har mye karrierekompetanse. Men det er individuelt og varierende. En statusoppdatering med en evaluering på en skala som sier mye eller lite, god eller dårlig CMS føles også meningsløs i denne konteksten. Også i det informantene selv ikke har noe forhold til begrepet karrierekompetanse. Som tidligere gjort rede for, så kan det forstås som om de unge voksne som ikke er i arbeid eller utdanning, implisitt skårer svakt på karrierekompetanse, for ellers ville de jo vært i jobb. De ville sett hva som skulle gjøres for å komme videre i livet. Og de ville vært i stand til å stand til å «kunne planlegge, utvikle og styre sin egen karriere på en strukturert måte».

Tiltross for at de unge voksne i denne studien ikke er i arbeid eller utdanning så finner jeg i deres historier mange indikasjoner på at de innehar karrierekompetanse på mange områder, de fremstår reflekterte og som Antonovsky ville ha sagt det, i stor grad begriper de situasjonen de befinner seg i. I det følgende vil jeg gi noen eksempler på dette, med utgangspunkt i Law og Watts (1977) DOTS rammeverk, som gjort rede for i teorikapittelet.

(D) Decision Learning - Valgkompetanse

I innsamlet data finner jeg lite som viser hva de unge vet om forskjellige måter å gjøre et valg på. I Law og Watts sitt perspektiv så handler valgkompetanse både om kunne gjøre valg, men også om kjennskap til at det er ulike måter å gjøre valg på. Når informantene i denne studien forteller om hvilke valg de har tatt, så synes det som de ofte tatt på grunnlag av tidligere mestringserfaringer. Ole valgte linje på videregående skole utifra en interesse, men det viste seg at hverdagen ikke ble slik han hadde forestilt seg. Jeg forstår det som at han

ikke hadde kunnskap nok om hva valget innebar, blant annet i forhold til innhold av teoretiske fag:

Jeg hadde jo sløyd og sånn på ungdomsskolen da, så da fikk jeg noe småtteri der og det virket jo gøy der. Så derfor valgte jeg det...

Kim fortalte om mestringerfaringer hvor han opplevde å være god i kunstneriske fag, og valgte derfor en utdanning hvor han kunne utøve det kunstneriske. Det å være flink til å integrere hva du mestrer og liker, og ikke mestrer og liker, er en vesentlig del av kunnskapen som er nyttig å ha i en valgsituasjon. På den annen side så forteller også historien at han ble syk av å jobbe i barnehage, noen ganger er det et valg å ikke gjøre valg:

Nav sa at det var lurt å bli i den jobben til jeg fant noe annet, (...) Også gjorde jeg det da - i 3 år. Men det ble jo ikke bedre. Også fikk jeg ny kontaktperson på NAV og da jeg fortalte situasjonen for henne så spurte hun: «hvorfor jobber du der da»? da må du slutte hvis du har det så fælt. «Å ja, kan jeg det da? Ja... - og da gjorde jeg det.

Å ta gode valg, og se konsekvensene er en sentral karrierekompetanse.

«Jeg hadde kanskje ikke full oversikt over konsekvensene for valgene mine, økonomisk. Jeg hadde ikke sett for meg at det skulle være så vanskelig å bare få en jobb.

(O) Opportunity awareness - mulighetsoppmerksomhet

Haug (2016) tolker Watts og Law sin beskrivelse av dette kompetanseområdet, at det handler om en balansert forståelse av muligheter og begrensninger. Videre at man er i stand til å vurdere sine egne karakteristika opp mot de ulike kravene som stilles i ulike utdannings og yrkesveier. Denne kompetansen er lettest å kjenne igjen hos de informantene som har høyere utdanning og har valgt sin vei. Når Kim forstår at det er noen yrker og arbeidsoppgaver som ikke er forenlig med hans helseutfordringer, så vitner det om at han har reflektert godt over dette. Lise synes at hennes personlige egenskaper og yrket hun har valgt passer bra sammen, og hun har også kunnskap om spesifikke arbeidsmåter i bransjen. Dette er et viktig moment også i forhold til kompetanseområdet Selvinnsikt.

«Norsk Filminstitutt de gir ut et filmstipend og finansierer deg under manusskriving, etter å ha endt inn en søknad, hvis man er heldig å bli utvalgt til det. Så jeg jobber med en søknad og det er første steget»

Helt oversikt over mulighetene karrierevalget hennes ga, hadde hun ikke, for som vist over:

«Jeg hadde ikke sett for meg at det skulle være så vanskelig å bare få en jobb».

(S) – Self awareness - (selvinnsikt).

I denne sammenhengen er selvinnsikt definert som «det å kunne identifisere sine interesser og behov og kjenne sin kompetanse. Ha god forståelse av hvem man er som person, hvilke styrker og svakheter en har, samt bevissthet om hvilke krav og forventninger en har til sitt arbeidsliv» Dette kompetanseområdet handler om en klassisk forståelse av karrierevalg, som handler om å kjenne seg selv, kjenne sine muligheter, for så å gjøre et valg basert på sammenhengen mellom de to (Haug, E. 2014). Det slår meg at det fremkommer at dette er et felt som informantene har reflektert en del over. Lise er klar i sin tale;

«Ja jeg er jo innadvendt og underholder meg lett med egne tanker og holde på med ting på egen hånd som å skrive. Hvordan jeg kjenner meg selv og det yrkesvalget jeg har tatt – det passer sammen»

Når det gjelder hva det er man bør utforske og bli bevisst på i denne sammenhengen, så peker Law og Watts (1997) på at styrker som kvalifikasjoner, evner, holdninger, praktiske evner, personlige kvaliteter og fysisk styrke. Mitt inntrykk er at informantene i denne studien er bevisst og er reflektert over dette. Hovedfokus bør være på det positive, men det er også viktig å være bevisst sine svakheter.

«Jeg er en kreativ og kunstnerisk person - jeg har funnet ut etter at jeg har jobbet i kantine og butikk så går det greit, så lenge jeg ikke har ansvar for andre mennesker, så går det greit. Jeg vil at jeg er en veldig tålmodig person, viktig å passe på at alle har det bra. Svakheten min er at jeg er litt engslig av meg, sliter med angst og sånn.

I sitt karrierevalg er Kim opptatt av at arbeidsoppgavene er forenlig med hans helse og hvordan han oppfatter sine personlige egenskaper.

(T) – Transition Learning - mestre overganger

Det fjerde kompetanseområdet beskriver Watts og Law som forankringspunktet for mulighetsoppmerksomhet og selvbevissthet. Overganger man står ovenfor blir på en måte rammene for vurderingene man gjør i de to forannevnte. Dette innebærer også tilegne seg en realistisk forståelse for hva som kommer seinere, etter «overgangen». Dette kompetanseområdet setter fokus på at karriereutvikling er et livslangt prosjekt, og at man gjennom livsløpet vil møte overganger som må håndteres.

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet så oppfatter jeg at informantene opplever å ha karrierekompetanse på mange områder. I kraft av at de er deltager på et tiltak og i en prosess hvor «neste steg» og målsetninger er samtaleemner, så synes det som om informanten er vant med å reflektere og vurdere spørsmål som er relatert til dette. Om det er veileder i tiltaket, eller veileder i NAV, eller en mamma som maser, så mener jeg det er et tydelig funn at informantene i denne studien har erfart karrierelæring i enten formell eller uformell sammenheng.

6.0. Avslutning

Hva kan de unge voksnes opplevelse og tanker bidra med?

Utgangspunktet mitt var at bruk av NEET begrepet ikke passer så bra på unge voksne i Norge som ikke er i arbeid eller utdanning. Vi har en garanti i NAV (Ungdomsgarantien) som sier at alle under 30 år skal være i aktivitet etter 8 uker. Med det så burde antallet unge voksne som passer i den definisjonen være veldig lav. Faktisk har jeg kjent på at begrepet har provosert meg en del fordi min forforståelse «å være i tiltak» er fortsatt en utenfortilstand, som vi har sett i denne studien: er på vent til å komme inn i en hverdag, å kunne være økonomisk uavhengig og forsørge seg selv og finne «sin plass».

Jeg har allikevel gjort meg noen refleksjoner rundt at informantene jeg har snakket med som er i et NAV tiltak, de er i prosess. De er på vei et sted, får veiledning og blir oppmuntret til å tenke fremover tanker, finne løsninger og se den «andre siden». De har reflektert, tenkt og vurdert og er i en relasjon med hjelpere som vil dem vel, og stiller krav. Om det så bare er veilederen på NAV eller i tiltaket. De utsettes med det, etter min oppfatning, for karrierelæring, både i formell og uformell kontekst. De tilegner seg karrierekompetanse uten å ha kjennskap til begrepet, og de er i prosess mot sine mål.

Jeg sier ikke at dette gjelder alle unge voksne som er i tiltak, eller under oppfølging av NAV, for som Ole forteller når han ser tilbake – «det skjedde jo ikke noe» - eller som Molly: «så brukte jeg et år på å stirre i veggen, igjen». Men de opplever det annerledes nå, -nå vet de at de er i bevegelse og prosess mot målet.

Om de har troen på om ting vil gå så godt som man kan forvente? Jeg håper det... - hvis ikke så håper jeg de har karrierekompetanse nok, eller går igjennom karrierelæringsprosesser som gjør dem i stand til å mestre sin karriere i et livslangt perspektiv.

Det finnes marginalisert ungdom, både i og utenfor NAV systemet, og de er ikke så tilgjengelige å intervju eller forske på. Kanskje sitter hjemme og stirrer i veggen eller på en datamaskin, kanskje vil de ikke «hjelpes». Hvordan skal vi kunne hjelpe dem? Det blir min neste oppgave..

**Du kommer til å klare det
(sånn nå har du det svart på hvitt)**

Trygve Skaug - Østfoldpoet

Litteraturliste:

Antonovsky, A. (2012) Helsens mysterium. Den Salutogene modellen. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Bunting, M. og Moshuus, G.H (2017) Young people's own stories about dropping out in Norway: An indirect qualitative approach. *Acta Didactica, Vol.11, Nr. 2, Art. 5.* <https://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/3182>

ELGPN (2012). The European Lifelong Guidance Policy Network. Lifelong Guidance Policy Development: A European resource kit.

Fløtten, T., Hermansen, R., Hippe, J. og Lescher-Nauland, B.R. (2011) Innmeldt, utmeldt eller påmeldt? Et annet bilde av utenforskap i Norge. Fafo-rapport nr. 13. Hentet fra: <https://www.fafo.no/index.php/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/innmeldt-utmeldt-eller-pameldt>

Forandringsfabrikken, (2016 <https://www.forandringsfabrikken.no/article/magasin-klokhet-om-nav>). Forandringsfabrikkens Forlag

Frøyland, K & Fossetøl K. (2014) Inkludering av ungdom i skole eller arbeid 2. tiltak, metoder, samarbeid og samordning i og rundt NAV-kontoret. Andre delrapport fra evaluering av utviklingsarbeid i 15 prosjektområder. AFI-rapport. 1/2014. Oslo Arbeidsforskningsinstituttet.

Hammer, T. og Hyggen, C., (2013) Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv. Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo

Haug, E.H (2018), Karrierekompetanser, karrierelæring og karriereundervisning. Fagbokforlaget. Bergen.

Jacobsen, Dag Ingvar (2015). *Forståelse, Beskrivelse og Forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene.* 2. utg. Høyskoleforlaget.

Law B. & Watts A.G. (1996). *New DOTS: Career Learning for the Contemporary World* Lingås, L. G. & Høsøien, U. (red.) Utdanningsvalg (2016).

Lindgren, Astrid (1982). Pippi Langstrømpe. Damm Forlag.

Kvale, S. Brinchmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*, 3.utg, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Malterud K. (2011) *Kvalitative Metoder I Medisinsk Forskning; En Innføring.* 3 utg. 2011

Malterud, K. (2012) Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health.*

Markussen, E. (2016) Forskjell på folk! I: Reegård, K. & Rogstad, J. (Red.) *De frafalne. Om frafall i videregående opplæring*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

OECD (2018), Investing in Youth – Norway. Hentet fra https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/investing-in-youth-norway_9789264283671-en#

Reegård og Rogstad (2016). *De Frafalne. Om frafall i videregående opplæring*. Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo

SSB analyse (2018) <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/tyngre-vei-inn-pa-arbeidsmarkedet-for-unge-med-lav-utdanning>

SSB analyse (2019) <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/halvparten-av-bachelorstudentene-fullforer-ikke-pa-normert-tid>

Skåber, L.(2018) *Til Ungdommen*. Pitch Forlag as, Oslo.

Sletten og Hyggen, (2015). Temanotat «Ungdom, Frafall og marginalisering. Norges forskningsråd

Steig, M.H., Nodeland, S. og Abildsnes, E. Nå har jeg endelig funnet noe jeg liker å gjøre. Tidsskrift for ungdomsforskning. Nr 2 – 2018. NOVA, OsloMet.

Svendsrud, A., (2015). *Karriereveiledning i et karrierelæringsperspektiv*. Universitetsforlaget, Oslo

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4. utg., 2.opplag. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. Bergen

Thomsen, R. (2014). *Karrierekompetence og veiledning i et nordisk perspektiv – Karrierevalg og karrierelæring*. NVL & ELGPN concept note, Oslo: NVL

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo

Thrana, H.M. (2016). *Ungdommens egne forklaringer på hvorfor de ikke fullfører videregående opplæring*. I Reegård og Rogstad (2016). *De Frafalne. Om frafall i videregående opplæring*. Gyldendal Norsk Forlag AS. Oslo

Thrana, H.M., Anvik, C.H., Bliksvær, T.& Handegård, T.L. (2009). *Hverdagsliv og drømmer for unge som står utenfor arbeid og skole*. Bodø: Nordlandsforskning

Vogt, K. C. (2017). *Vår utålmodighet med ungdom*. Tidsskrift for samfunnsforskning, 58(01), 105-119. doi: 10.18261/issn.1504-291X-2017-01-05 ER (14 s.)

Vedlegg 1 – Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger.

NSD

Eli Skjeseth

2624 LILLEHAMMER

Vår dato: 31.05.2018

Vår ref: 60553 / 3 / EPA

Deres dato:

Deres ref:

Tilråkning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 28.04.2018 for prosjektet:

60553	<i>Hvordan opplever unge voksne på tiltak i NAV å være i overgangen mot arbeid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Innlandet, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Eli Skjeseth</i>
Student	<i>Sissel Holstad Johansson</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke endringer du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i Meldingsarkivet.

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.05.2019 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg 2: Invitasjon til deltakelse i forskningsprosjekt om unge voksne i NAV tiltak.

” Hvordan opplever unge voksne på tiltak i NAV å være i overgangen mot arbeid/ utdanning?»

Bakgrunn og formål.

I forbindelse med mitt arbeid som karriereveileder og som masterstudent i karriereveiledning ved Høgskolen Innlandet, ønsker jeg å undersøke hvordan unge voksne som er i NAV tiltak selv opplever å være i overgangen mot arbeid eller mer utdanning. Jeg ønsker gjennom et intervju å innhente tanker og refleksjoner omkring «nå-situasjonen» - utenfor arbeid og utdanning og om deres ønsker/mål for egen karriere. Hva tenker de selv om veien fremover, og hvilken bistand/hjelp synes de ville være bra å få for at de skal komme videre mot sitt mål.

Tema for oppgaven: Hele 70 000 under 30 år er ikke i arbeid eller under utdanning i dag. Ungt utenforskap er en av de store utfordringene i vårt samfunn i dag, og kan ha store konsekvenser både for den enkelte det gjelder og for samfunnet. Det er bred politisk enighet om at det er viktig å bistå denne gruppen i å mestre denne overgangen mellom skole/utdanning og arbeid.

Formålet med denne studien er en bedre forståelse av de unges voksnes opplevelse, for på den måten å gi en stemme i arbeidet for å bistå denne gruppen på best mulig måte.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltagelse i studien innebærer å delta i et intervju/samtale. I forkant av intervjuet vil du som informant få en intervjuguide, som beskriver emnet/tema vi skal snakke om, og som danner rammen for intervjuet/samtalen. Vi blir enige om tid og sted for samtalen. Det vil bli gjennomføre et intervju pr. informant, som varer ca. 45 minutter. Spørsmålene vil omhandle din karrierehistorie og vil forhåpentlig gi meg et innblikk i din opplevelse av å være ung på tiltak i NAV systemet og utenfor arbeid og utdanning. Det vil bli gjort lydopptak av samtalen/intervjuet. I etterkant av intervjuene kan du få tilsendt og kunne lese igjennom det som omhandler deg og din historie. Det du forteller under intervjuet vil bli anonymisert og omtalt i min masteroppgave i karriereveiledning. NAV eller den aktuelle tiltaksarrangør er ikke part i forskningsarbeidet/ oppgaven, og vil heller ikke ha innsyn i innsamlet datamateriale. Alle data vil bli anonymisert og vil kun bli benyttet i forbindelse med denne masteroppgaven.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det du forteller registreres av meg i form av notater og lydopptak. Min veileder ved Høgskolen Innlandet, Eli Skjeseth) vil ha tilgang til datamaterialet, men det er kun jeg som vil ha innblikk i personopplysninger. Navneliste og koblingsnøkkel vil bli oppbevart separat fra øvrig data. Dine svar og kommentarer vil bli anonymisert, og vil ikke kunne gjenkjennes i forskningsoppgaven. Skriftlige notater og lydopptak vil lagres forsvarlig for å ivareta konfidensialitet, og alle data vil bli slettet etter prosjektets slutt. Dette er planlagt til januar 2019.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Hvis du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Sissel Holstad Johansson, tlf : 40 216 158 eller e post: Sissel. Holstad.Johansson@gmail.com eller min veileder ved Høgskolen i Innlandet, Høgskolelektor Eli Skjeseth, tlf: 61288047. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

På forhånd takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Sissel Holstad Johansson

Samtykke til deltakelse i studien

- Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta.

- Jeg samtykker til å delta i intervju/samtale omkring unge voksne i NAV tiltak, og at mine svar kan brukes i forskningen.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

- Epost:
- Mobil:

Vedlegg 3 Intervjuguide for forskningsprosjekt

«Hvordan opplever unge voksne på tiltak i NAV å være i overgangen mot arbeid?»

Rammen rundt intervjuet har form av en uformell samtale, hvor det i størst mulig grad legges opp til fri historiefortelling innfor temaets ramme.

Informasjon:

- Intervjuer forteller litt om temaet for samtalen, hva som er bakgrunn og formål.
- Intervjuer forklarer hva data skal brukes til, og forklarer samtidig taushetsplikt og anonymitet.
- Intervjuer informerer om lydopptak, sørger for samtykke og deretter starter opptak.

Datainnsamling:

Erfaringer- tilbakeblikk – tidslinje – karrierehistorie så langt.

- Eks: Hva er din karriere / Utdanningshistorie så langt?

Tema Valgkompetanse:

- Kan du forteller litt om de valgene du har tatt (karrieremessig?) Hvordan tenkte du, hvilke alternativer hadde du å velge mellom, hvem påvirket deg, og hadde du gjort samme valget i dag?
- - tenker du at du har lært noe om dette underveis?

Tema mulighetsoppmerksomhet:

- Hadde du, da du gjorde disse valgene, kjennskap til alle mulighetene som finnes, (det er mange yrker og utdanningsretninger å velge mellom) kunnskap om konsekvensene ved de forskjellige valgene? Evne til å sette de ut i live?
- - tenker du at du har lært noe om dette underveis?

Tema om selvinnsikt:

- Hvis jeg spør deg hvem du er som person (interesser og behov, styrker og svakheter).
- Hvordan vil du beskrive deg selv? (Tro på seg selv, selvbilde, selvtillit, holdninger, verdier)
- - tenker du at du har lært noe om dette underveis?

Tema overganger:

- Du står nå i en overgang mellom utdanning - arbeid/mer utdanning - hva tenker du om hvordan du håndterer det? Hva gjør du for å komme videre? Hva gjorde du ved tidligere brudd/skifter (f.eks i skole)?
- Fikk du bistand fra noen (rådgiver, OT, NAV eller andre?) og hvordan opplevde du det?
- - tenker du at du har lært noe om dette underveis?

Tanker rundt drømmer for fremtiden og livsmestring –

- Eks. «når du blir 80 og ser tilbake på et rikt og innholdsrikt liv?» «Hva hadde vært det viktigste få med seg?
- For å si det på en annen måte: hvilke drømmer har du for fremtiden? Hva er viktig i livet?

Fokusering/Nøkkelspørsmål:

- 2 oppfølgingsspørsmål :
  - Hva er det viktigste du har lært i forhold til å overgang / endringer - hvis har lært noe)
  - Tror du at dette kan være til nytte i fremtiden?

Oppsummering og avslutning.

- Oppsummere intervju og svarene/historien som har fremkommet.
- Har jeg forstått seg riktig?
- Er det noe du vil legge til ?
- Informasjon om prosessen videre og tilgang til egne data . I etterkant av intervjuene kan du få tilsendt og kunne lese igjennom det som omhandler deg og din historie.

Tusen takk for at du tok deg til og lykke til videre.